

๕. กรรมย่อมาให้วิบากตามกฎธรรมชาติ

Kamma and Results Depending on the Natural Law

ขอน้อมแด่พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น

In Honor of the Blessed One of the Fully Enlightened One

By Nithee Siripat – Siripat.com and Academiae Network. 2016

ความสำคัญของบทความ

ถ้าพิจารณาตามธรรมชาติที่แท้จริงแล้ว “กัมมปัจจัย-วิบากปัจจัย” มีบทบาทสำคัญในทุกขั้นตอนของการปฏิบัติธรรม เพราะ “สังขตธรรม” ทั้งหมด เกิดดับอยู่ในวงจรของวัฏฏะ ที่ประกอบด้วย “กิเลส-กรรม-วิบาก” ที่มนุษย์เป็นผู้ปรุงแต่งสร้างสรรค์ขึ้นตามแรงปรารถนาของตนทั้งสิ้น ส่วนคำว่า “อสังขตธรรม” นั้นคือ สิ่งที่ไม่ได้ปรุงแต่ง ปราศจากกิเลสขั้นทั้งหลาย [กามาวจร] และสังขารนิमितทั้งสอง [รูปาวจร-อรูปาจร = ฌานปัจจัย] ที่เรียกว่า “นิพพานธาตุ” [อมตธาตุ = มรรคปัจจัย] ฉะนั้น ธรรมทั้งปวงที่เกิดขึ้น คือ “โสภณกุศลกรรม” กับ “โสภณกุศลวิบาก” การปฏิบัติธรรมนั่งสมาธิจึงเป็น “การสร้างกรรมใหม่” เพื่อให้ได้ “การรับวิบากใหม่” อันเป็น “โสภณจิต” ทั้งหมด ให้พิจารณาตามขั้นปัญญาแตกฉาน ๒ อย่าง คือ เป็นเรื่องเหตุกับผล ได้แก่ (๑) “อตลปฏิสัมภิตา” ด้วยประพตฺติใน “ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ-นามรูปปริจเฉทญาณ” กับ (๒) “สัมมปฏิสัมภิตา” ด้วยประพตฺติใน “จตุปปาตญาณ-ปัจจัยปริคคหญาณ” [ทิพพจักขุญาณ-สัมมัญญัตติญาณ] เพราะอรรถว่า “ได้บรรลุดวงตาเห็นธรรม” ทำให้เห็นกรรมทั้งหลายด้วยปัญญาเห็นนามรูปโดยไตรลักษณ์ [กลาปสัมมสนะ-สัมมสนญาณ] เพราะฉะนั้น “กฎธรรมชาติ” คือ “ปฏิจสุมุปปาท-ธรรมฐิติ” ต้องสัมปยุตต์ด้วย “ไตรลักษณ์-ธรรมนิยาม ๓” ที่จะอธิบายสภาวะธรรมอันเป็นจริงตาม “อริยสัจ ๔” ได้จริง เพื่อออกจาก “วัฏฏะ ๓: กิเลส-กรรม-วิบาก” ดังนั้น “กัมมผลลัทธา” [กัมมัสสคตา] จึงเป็นปัจจัยสำคัญยิ่งที่ทำให้เห็นธรรมทั้งหลายอย่างแท้จริง ไม่ใช่เรื่องมาพูดเล่นๆ ผ่านไปอย่างไร้ความหมาย ถ้าคิดเรื่องนี้ไม่ออก ก็ถึงขั้น “ฉิบหายเสียคุณอันใหญ่” คือ “หมดโอกาสบรรลุโลกุตตรธรรม” [อภัพบุคคล] ได้เช่นกัน สำหรับอุบายวิธีให้บรรลุอุตตริมานุสสธรรมทั้งหลายนั้น ไม่ใช่เรื่องยากหรอก แต่พอเห็นธรรมทั้งหลายแล้ว จำแนกแจกกรรมไม่ได้ตามไตรลักษณ์ ก็สรุปได้ว่า ท่านผู้นั้นถึงจุดอวสานแห่งการปฏิบัติธรรมในพระธรรมวินัยนี้ ประพตฺติปฏิบัติมาก็แสนยาก แต่ตอนที่ต้องเสียก็เสียแค่เหตุปัจจัยเพียงนิดเดียว คือ คำสั้นๆ ง่ายๆ ว่า “กรรม” นั่นเอง.

บทความที่ ๕ ประจำปี ๒๕๕๕ – กรรมย่อมหิวบาตามกฏธรรมชาติ

ลัทธิศาสนานั้น เกิดขึ้นจากกระบวนการแสวงหาความรู้อันเป็นความจริงในธรรมชาติ โดยส่วนใหญ่อำนาจสำคัญปรากฏการณ์ภายนอกตน ไม่ได้สนใจใส่ใจตัวตนของตนอย่างแท้จริง ซึ่งเป็นตัวจิตรับรู้อารมณ์ [รูป-เสียง-กลิ่น-รส-โผฏฐัพพะ-ธรรมารมณ์] ต่างๆ ที่ผ่านเข้ามาทางอินทรีย์ [ตา-หู-จมูก-ลิ้น-กาย-ใจ] ฝ่ายรับรู้และตีความหมาย พร้อมด้วยเจตนาการปรุงแต่งอารมณ์นั้นให้เป็น “สังขตะ-สังขตธรรม-สังขาร-สังขารธรรม” หมายถึง ธรรมที่ปัจจัยปรุงแต่งแห่งขั้น ๕ ทั้งหมด อันสัมปยุตต์ด้วย “ตัณหา” กับ “ทิฏฐิ” [อวิชชา-โมหะ] กล่าวโดยย่อ เรียกว่า “นิวรรณ” [Hindrances] จิตไม่สกัดจากนิวรรณ หมายถึง (๑) สิ่งที่ยึดติดไม่ให้ก้าวหน้าในคุณธรรม (๒) ธรรมที่ยึดติดไม่ให้บรรลุคุณความดี (๓) อกุศลธรรมที่ทำให้จิตให้เศร้าหมองและทำปัญญาให้อ่อนกำลัง อันมีนัยอยู่ ๘ ประการ ได้แก่

- (๑) “**กามฉันทะ**” คือ ความพอใจในกาม-ความต้องการกามคุณ
- (๒) “**พยาบาท**” คือ ความคิดร้าย-ความขัดเคืองแค้นใจ
- (๓) “**ถีนมิทตะ**” คือ ความหดหู่และเชื่องซึม
- (๔) “**อุทธัจจกุกกุกจะ**” คือ ความฟุ้งซ่านและร้อนใจ-ความกระวนกระวายกุ่มก้วงวล
- (๕) “**วิจิกิจฉา**” คือ ความลังเลสงสัย
- (๖) “**อวิชชา**” คือ ความไม่รู้จริง-ความไม่รู้แจ้ง
- (๗) “**อโรติ**” คือ ความขี้เกียจ-ความไม่ยินดีด้วย-ความริษยา
- (๘) “**อกุศลธรรมทั้งปวง**” คือ ธรรมที่เป็นอกุศล-ธรรมฝ่ายอกุศล-ธรรมที่ชั่ว-ธรรมฝ่ายชั่ว

ใน “นิวรรณธรรม” ทั้งหลายนั้น เป็นตัวอุปสรรคสำคัญที่ทำให้จิตหวั่นไหวและฟุ้งซ่านจนถึงขั้นเสียดิได้ เพราะจิตนั้นถูกกิเลส **ย่ำยี-เร่าร้อน-กุ่มมุ่ม-รุ่มลุ่ม-ปริยฐาน-ครอบงำ** เพราะเหตุไม่มี “โยนิโสมนสิการ” ครอบงำแล้ว [ไม่ใช่เหตุผลให้เข้าใจถูกต้องเพราะศรัทธาในสิ่งผิดๆ เพราะความไม่รู้แห่งอวิชชา หรือ โยนิโสมนสิการ] นั่นคือ กิเลสทั้งหลายเข้าเบียดเบียนเนื่องๆ ดังเช่น “**นิวรรณูปกิเลส**” ทั้ง ๘ ประการข้างต้นนั้น และ “**จิตตอุปกิเลส**” ทั้ง ๑๖ ประการ คือ ธรรมเครื่องเศร้าหมอง สิ่งที่ทำให้จิตขุ่นมัว รับคุณธรรมได้ยาก ได้แก่ (๑) **อภิขมาวิสมโลภะ**-คิดเพ่งเล็งอยากได้โลกไม่สมควร (๒) **พยาบาท**-คิดร้ายเขา (๓) **โกธะ**-ความโกรธ (๔) **อุปนาหะ**-ความผูกโกรธ (๕) **มักขะ**-ความลบหลู่คุณท่าน (๖) **ปลาสะ**-ความตีเสมอ (๗) **อิสสา**-ความริษยา (๘) **มัจฉริยะ**-ความตระหนี่ (๙) **มายา**-มารยา (๑๐) **สาถะ**-ความโอ้อวดหลอกเขา (๑๑) **ถัมภะ**-ความหัวคือ (๑๒) **สารัมภะ**-ความแข่งดี (๑๓) **มานะ**-ความถือตัวทะนงตน (๑๔) **อติมานะ**-คูหมีนเขา (๑๕) **มทะ**-ความมัวเมา และ (๑๖) **ปมาทะ**-ความประมาท ฉะนั้น ทั้ง “**นิวรรณูปกิเลส**” กับ “**จิตตอุปกิเลส**” นั้น เรียกว่า “**ปริยฐานกิเลส**” คือ กิเลสอย่างกลาง ที่จะดับได้ด้วย “**อธิจิตตสิกขา**” [สัมมาวายามะ-สัมมาสติ-สัมมาสมาธิ] เพราะฉะนั้น “**นิวรรณธรรม**” ทั้งหลาย คือ กิเลสเครื่องทำลายจิตตสมาธิโดยตรง การชำระจิตให้สะอาดบริสุทธิ์ ก็คือ การกำจัดหักล้างนิวรรณทั้งหลาย นั่นเอง

ด้วยเหตุนี้ ผู้เป็นพุทธศาสนิกชนทั้งหลาย จึงต้องเข้าใจถึงวิธีชำระจิตให้ปราศจากนิวรณ์ หรือให้จิตสะอาดบริสุทธิ์จากกิเลสทั้งหลาย คือ ประพศติปฏิบัติอยู่เป็นนิตย์ ไม่ใช่เฉพาะวันศีลหรือวันพระเท่านั้น เพราะว่าในบรรดาอุปกิเลสทั้งหลายนั้น ไม่มีวันหยุดทำงานเช่นพวกคนทำงานกินเงินเดือน มันเข้ามั่วเร่าอยู่ตลอดเวลา แม้แต่ตอนนอนหลับมันยังเข้าฝันได้อีกต่างหาก [พรอรหันต์ไม่สร้างฝันนิมิตขณะจำวัด เพราะจำวัดก็ต้องอยู่ในสมาธิเช่นกัน] ในความเป็นจริง “สมาธิ-เอกัคคตา” นั้น ก็คือ “สติสัมปชัญญะ” ที่คมชัดแรงกล้าเป็นจิตที่มีคุณภาพในระดับ “อุปปัฏฐาน” ที่ไพบูลย์ด้วย “สัมมาสติ” [“สติปัฏฐาน ๔” จนเกิดเป็นญาณทัสสนะสัมปยุตต์ด้วย “สัมมาสมาธิ” นั่นคือ “ฌาน ๔” นั่นเอง เพื่อเป็นบาทฐานในวิปัสสนาต่อไป และต้องสัมปยุตต์ด้วย “สัมมāvាយามะ” คือ “สัมมัปธาน ๔” อันเป็นความเพียรชอบ ความเพียรใหญ่ อีกด้วย โดยสรุปทั้งหมด เรียกว่า “อธิจิตตสิกขา” นั่นเอง] จิตที่เป็นสมาธิไม่ว่าจะอยู่ในระดับ “อุปจารสมาธิ” หรือ “อัปนาสมาธิ” ก็ตาม จิตนั้นก็จะปราศจากนิวรณ์ตามระดับความบริสุทธิ์ของจิต กำจัดระงับกิเลสได้มากแค่ไหน ฉะนั้น จิตที่ปราศจากนิวรณ์แล้ว [จิตตถณาน-ฌานที่ ๔: อุเบกขา-เอกัคคตา] เรียกว่า “จิตประภัสสร” [ภวังคจิต] อันเป็นจิตตามสภาพดั้งเดิม ปราศจากการปรุงแต่งด้วยเจตนาของผู้เป็นเจ้าของ แล้วอะไรเป็นสาเหตุที่ทำให้จิตของมนุษย์ขุ่นมัวเศร้าหมองอยู่ตลอดเวลา ถ้าไม่ใช่ความแสบไปหาเหตุเองของตน เพราะไม่มีปัญญานึกคิดได้ไม่ทั่วถึง จิตจึงสทกด้วยความไม่รู้จริง “อวิชชา” กับ ความไม่สำรวมอินทรีย์ทั้ง ๖ ปราศจาก “สติสังวร” [สำรวมด้วยสติ คือ สำรวมอินทรีย์มีจักขุเป็นต้น ระวังรักษามิให้บาปอกุศลธรรมเข้าครอบงำ เมื่อเห็นรูปเป็นต้น = อินทรีย์สังวร] และ “ญาณสังวร” [สำรวมด้วยญาณ คือ ตัดกระแสกิเลสมีต้นหาเป็นต้นเสียได้ ด้วยใช้ปัญญาพิจารณา มิให้เข้ามาครอบงำจิต ตลอดถึงรู้จักพิจารณาเสพปัจจัย ๔ = ปัจจัยปัจจเวกขณ์] จิตอันเป็นอุปนิสัยจึงเกิดความประมาท “ปมาทะ” ในการดำรงชีวิตในปัจจุบัน ที่พร้อมจะสร้าง “กรรมใหม่” สืบเนื่องต่อไปอีก ไม่ว่าจะเป็นเรื่องสุคติหรือทุกคติ ต่างก็เรียกว่า “สังสารทุกข์แห่งภวจักร” [โลกธรรม ๘] ในความหมายของคำว่า “กรรม” [Volitional Actions] นั้น หมายถึง ภาวะที่จิตประกอบด้วยเจตนาหรือสัญญาเจตนาใน ๖ อย่าง [อารมณ์ ๖: รูป-เสียง-กลิ่น-รส-โผฏฐัพพะ-ธรรมารมณ์] ทำหน้าที่ปรุงแต่ง “เวทนา” ที่ปรุงแต่งด้วย “ตัณหา-ทิฏฐิ = สัญญาเก่า” เมื่ออารมณ์ทั้ง ๖ นั้นมาสัมผัส [ผัสสะ ๖] กับ “อินทรีย์ ๖: ตา-หู-จมูก-ลิ้น-กาย-ใจ” แล้วจิตเข้าไปยึดมั่นถือมั่นกลายเป็น “อุปาทานขันธ” [อุปาทานขันธ ๕ เป็นทุกข์] ไม่ว่าจะ เป็นอารมณ์ความรู้สึกเป็น “อิฏฐารมณ์” คือ ส่วนที่น่าปรารถนา หรือ “อนิฏฐารมณ์” คือ ส่วนที่ไม่น่าปรารถนาก็ตาม ต่างก็เรียกว่า “ภูมิแห่งทุกคติ” ทั้งนี้ เพราะเป็นจิตที่จัดอยู่ใน “กามาวจรภูมิ” [อบายภูมิ ๔ กับ กามาวจรสุคติภูมิ ๑ = ปรีตตะ] แต่บางคนเป็นผู้มีบุญวาสนา [เกิดปัญญาเห็นธรรม] ถึงแม้จะอยู่ในกามภพดังกล่าวนี้ก็ตาม ก็ยังคิดได้ว่าต้องแสวงหากุญแจที่สูงกว่า เจริญกว่าที่เป็นให้ได้ ย่อมเกิดศรัทธาปสาทะในพระสัจตสุสาน์คำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และดำเนินชีวิตถูกต้องธรรม และเป็นผู้มีปัญญาปฏิสังขตด้วยการใช้เหตุผล [Reasoning] และความเข้าใจถูกต้อง [Right Understanding] ในสภาวะธรรมตามที่เป็นจริง เรียกโดยรวมว่า “สัมมาทิฏฐิ-สัมมาสังกัปปะ” ซึ่งก็สามารถยอมรับได้ว่า เริ่มเข้าถึง “กระแสแห่งอริยมรรค” [มัชฌิมาปฏิปทา-อริยมรรคมีองค์ ๘] ได้เช่นกัน

อย่างไรก็ตาม สำหรับพวกกะโหลกหนาปัญญาที่บั้น เรียกว่า “**ชนผู้หลงทิศ**” ทั้งมีโอกาสทองของชีวิตได้ เรียนรู้ศึกษาพระธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า หรือ ไม่มีโอกาสที่จะได้เห็นแสงประทีปแห่งชีวิตที่ รุ่งโรจน์นี้ก็ตาม ผู้ปฏิบัติธรรมทั้งหลายคงคิดออกได้ว่าตั้งปรารถนาปณิธิไว้อย่างใด [อธิษฐานธรรมบารมี: (๑) ปัญญา-ความรู้ชัด (๒) สัจจะ-ความจริง (๓) จาคะ-ความสละ (๔) อุปลมะ-ความสงบ] นั่นคือ ความ ตั้งใจมั่น การตัดสินใจเด็ดเดี่ยว วางจุดหมายแห่งการกระทำของตนไว้แน่นอน และดำเนินตามนั้นแน่วแน่ ไม่หนีทิ้งธุระกลางทางเตลิดหนีไปอย่างอื่น นอกจากนี้ ปัจจัยหนึ่งที่สนับสนุนให้เข้าถึงความสำเร็จในการ ปฏิบัติธรรม ชื่อว่า “**ฉันทะ**” [ข้อ ๑ ในอิทธิบาท ๔] หมายถึง ความพอใจ คือ ความต้องการที่จะทำ ใฝ่ใจรัก จะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอ และปรารถนาจะทำให้ได้ผลดียิ่งๆ ขึ้นไป หรือ “**ฉันทสัมปทา**” (ข้อ ๓ ในบุพนิมิตแห่ง มรรค ๗) หมายถึง ความถึงพร้อมด้วยฉันทะ การทำฉันทะให้ถึงพร้อม ความใฝ่ใจอยากจะทำกิจหน้าที่และ สิ่งทั้งหลายที่เกี่ยวข้องให้ดีงาม ความใฝ่รู้ใฝ่สร้างสรรค์ [น่าจะรวมถึง **ปฏิกขาปฏิสัมภิตา-ปัญญาแตกฉาน ในไหวพริบบุพนิมิต** (ข้อ ๔ ในปฏิสัมภิตา ๔) คือ มีความคิดริเริ่ม ความคิดสร้างสรรค์ และความคิดประยุกต์ คัดแปลง] ถ้ามีจิตอันสพรคด้วยธรรมข้อนี้ได้ ก็เท่ากับบุคคลนั้นเริ่มเข้าสู่ “**กระแสแห่งอริยมรรค**” [อริย อัญญังคิกมรรค-อริยมรรคมีองค์ ๘-หลักมัชฌิมาปฏิปทา] ได้เช่นกัน อันไม่ใช่จิตที่ดำเนินไปอย่างผิดทาง ประการสำคัญอย่างหนึ่ง คือ “**ปัญญา**” [Wisdom: **จักขุ-ญาณ-ปัญญา-วิชา-แสงสว่าง** = **ยถาภูตญาณ**] ถือเป็นคุณสมบัติที่เกื้อกูลให้ถึงความตรัสรู้ [มหาโพธิสมภาร: ปัญญาภิภรรยา] ได้ในพระธรรมวินัยนี้ แต่ อยากรู้ก็ตาม ผู้ปฏิบัติธรรมสามารถสร้างปัญญาขึ้นได้ด้วย “**ไตรสิกขา-สิกขา ๓**” ที่เรียกสามัญว่า “**ศีล-สมาธิ-ปัญญา**” นั่นคือ บุคคลต้องเริ่มต้นปฏิบัติธรรมด้วย “**ศีล**” เพื่อละเว้นจากสิ่งชั่วอกุศลทั้งหลายให้ได้ แล้วเลือกทำความดีกุศล กล่าวคือ มีความประพฤติเรียบร้อยวาจาดี ไม่เป็นเสนียดอุบาทว์ต่อตนและผู้อื่น เมื่อ ศีลดีด้วยพฤติกรรมที่บริสุทธิ์ ในหน้าที่การงาน ขึ้นต่อไป คือ การพัฒนาจิตใจให้สะอาดบริสุทธิ์จากอกุศล ธรรมทั้งหลาย โดยเฉพาะให้ถึงจิตปราศจากนิวรณ์ให้ได้ด้วย “**สมาธิ**” [ฌาน ๔] อันจะเป็นจิตที่จะไม่ตั้ง สมุฏฐานผิดด้วย “**ตัณหา-ทิฏฐิ**” ในธรรมหรือสภาวะธรรมทั้งหลายที่เกิดขึ้นในตน [จิตใจ-จิตวิญญาณ] ใน การพัฒนาจิตตาวานานี้ ให้หมายเอาถึง “**จตุตถฌาน: อุเบกขา-เอกกคตา**” นั่นหมายถึง จิตที่เป็นสมาธิแน่ว แน่ดีแล้ว [อัปปนาสมาธิ-จิตประภัสสร] นั้น ย่อมทำให้เกิด “**อภิปัญญา**” คือ **ความรู้ยิ่ง-ความรู้ชัด** ดังนี้

“**อภิปัญญา ๖**” [Ultra-Conscious Insight] หมายถึง **ความรู้ยิ่งยวด** ได้แก่

- (๑) “**อิทธิวิชา-อิทธิวิธี**” [Magical Powers] คือ ความรู้ที่ทำให้แสดงฤทธิ์ต่างๆ ได้
- (๒) “**ทิพพโสต**” [Divine Ear] คือ ญาณที่ทำให้มีหูทิพย์
- (๓) “**เจโตปริยญาณ**” [Telepathy] คือ ญาณที่ทำให้กำหนดใจคนอื่นได้
- (๔) “**บุพเพนิวาสานุสสติ**” [Retrocognition] คือ ญาณที่ทำให้ระลึกชาติได้
- (๕) “**ทิพพจักขุ**” [Divine Eye] คือ ญาณที่ทำให้มีตาทิพย์
- (๖) “**อาสวัคชญาณ**” [Cessation of Mental Intoxication] คือ ญาณที่ทำให้อาสวะสิ้นไป

แต่ประการสำคัญ ให้ผู้ปฏิบัติทำความเข้าใจให้ถึงนัยแห่ง “วิชา ๓” ที่เกิดร่วมกับ “อภิญญา ๖” และ “ญาณ ๑๖” ให้ลึกซึ้งถึงแก่นแท้แห่งธรรมวิเศษนี้ให้ได้ นั่นคือ ข้อ ๔-๖” ดังนี้

“อภิญญา ๖” [Ultra-Conscious Insight] หมายถึง *ความรู้ยิ่งยวด* ได้แก่

- (๔) “**บุพเพนิวาสานุสสติ**” [Retrocognition] คือ ญาณที่ทำให้ระลึกชาติได้
- (๕) “**ทิพพจักขุ**” [Divine Eye] คือ ญาณที่ทำให้มีตาทิพย์
- (๖) “**อาสวักขยญาณ**” [Cessation of Mental Intoxication] คือ ญาณที่ทำให้อาสวะสิ้นไป

“วิชา ๓” หมายถึง *ความรู้แจ้ง-ความรู้วิเศษ* ได้แก่

- (๑) “**บุพเพนิวาสานุสสติญาณ**” [Reminiscence of Past Lives] คือ ญาณเป็นเหตุระลึกขันธ์ที่อาศัยอยู่ในก่อนได้ ระลึกชาติได้ ตรงกับ “**บุพเพนิวาสานุสสติ**” (ข้อ ๔ ในอภิญญา ๖) ซึ่งเป็นบาทฐานสำคัญในเกิดปัญญาในวิปัสสนา คือ “**นามรูปปริจเฉทญาณ**” (ข้อ ๑ ในญาณ ๑๖) หมายถึง ญาณกำหนดแยกนามรูป
- (๒) “**จตุปปตญาณ-ทิพพจักขุญาณ**” [Clairvoyance] คือ ญาณกำหนดรู้จุดและอุบัติแห่งสัตว์ทั้งหลาย อันเป็นไปตามกรรม เห็นการเวียนว่ายตายเกิดของสัตว์ทั้งหลาย ตรงกับ “**ทิพพจักขุ**” (ข้อ ๕ ในอภิญญา ๖) ซึ่งเป็นบาทฐานสำคัญในเกิดปัญญาในวิปัสสนา คือ “**ปัจฉยปริคคญาณ**” [กังขา-วิตถลญาณ-ธัมมัญญัตติญาณ] (ข้อ ๒ ในญาณ ๑๖) หมายถึง ญาณกำหนดจับปัจจัยแห่งนามรูป หรือ ปัจจัยธรรม ได้แก่ ปฏิจจสมุปบาท ๑๒ [อวิชา-สังขาร-วิญญาณ-นามรูป-สพพตนะ-ผัสสะ-เวทนา-ตัณหา-อุปาทาน-ภพ-ชาติ-ชรา มรณะ รวมทั้ง โสกะ-ปริเทวะ-ทุกข์-โทมนัส-อุปายาส] กับ ปฏิจจสมุปป็นนธรรมทั้งหลาย ได้แก่ “**อถธา ๓** [กาล ๓]-**สังเขป ๔**-**สนธิ ๓**-**วิภูฏะ ๓**-**อาการ ๒๐**-**มูล ๒**” อันรวมถึง “**กฎแห่งกรรม**” คือ ความเชื่อในเรื่องการกระทำและผลของการกระทำ และ “**กัมมัสสกตาปัญญา**” คือ ความรู้ว่าสัตว์มีกรรมเป็นของตัวเอง
- (๓) “**อาสวักขยญาณ**” [Enlightenment-สัมโพธิ] คือ ญาณหยั่งรู้ในธรรมเป็นที่สิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลาย ความรู้ที่ทำให้สิ้นอาสวะ หรือ ความตรัสรู้ ตรงกับ “**อาสวักขยญาณ**” (ข้อ ๖ ในอภิญญา ๖) ซึ่งเป็นบาทฐานสำคัญในเกิดปัญญาในวิปัสสนา คือ “**สัมมสนญาณ**” (ข้อ ๓ ในญาณ ๑๖) หมายถึง ญาณหยั่งรู้ด้วยพิจารณานามรูปโดยไตรลักษณ์ แล้วตามด้วย **วิปัสสนาญาณ ๕** [อุทัพพญาณ-กัณฺถญาณ-ภยญาณ-อาทีนวญาณ-นิพพิทาญาณ-มฺยจิตกัมมตาญาณ-ปฏิสังขยาญาณ-สังขารเปกขาญาณ-อนุลอมญาณ] -**โคตรญาณ**-**มรรคญาณ** [ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา]-**ผลญาณ**-**ปัจจเวกขณญาณ**-**อาสวักขยญาณ** [ตรัสรู้]-**นิพพาน**

นอกจากนี้ ปัญญาที่เกิดจากสมาธิกับวิปัสสนานั้น จะมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้นต้องสัมปยุตต์ด้วย “ญาณ ๓” [Insight] คือ ความหยั่งรู้-ปริชาหยั่งรู้ อันเกี่ยวข้องกับกาลทั้ง ๓ อย่าง ซึ่งจะตรงกับปัญญาในวิปัสสนาในข้อ “ปัจจัยปริคคหญาณ” (ข้อ ๒ ในญาณ ๑๖) ในส่วนที่เป็น “ปฏิจจสมุปบันนธรรม” ดังนี้

“ญาณ ๓” คือ ความหยั่งรู้-ปริชาหยั่งรู้ อันเกี่ยวข้องกับ “อัทธา ๓” อันเป็นความรู้แจ้งในกาลทั้ง ๓ ได้แก่

- (๑) “อดีตังสญาณ” คือ ญาณหยั่งรู้ส่วนอดีต รู้อดีตและสาวหาเหตุปัจจัยอันต่อเนื่องมาได้ ซึ่งจะตรงกับ “บุพเพนิวาสานุสสติญาณ” [นามรูปปริจเฉทญาณ]
- (๒) “อนาคตังสญาณ” คือ ญาณหยั่งรู้ส่วนอนาคต รู้อนาคต หยั่งผลที่จะเกิดสืบต่อไปได้ ซึ่งจะตรงกับ “จุตูปปาตญาณ-ทิพพจักขุญาณ” [ปัจจัยปริคคหญาณ]
- (๓) “ปัจจุปปันนังสญาณ” คือ ญาณหยั่งรู้ส่วนปัจจุบัน รู้ปัจจุบัน กำหนดได้ถึงองค์ประกอบและเหตุปัจจัยของเรื่องที่เป็นไปอยู่ ซึ่งจะตรงกับ “จุตูปปาตญาณ-ทิพพจักขุญาณ” [ปัจจัยปริคคหญาณ]

ฉะนั้น ทั้ง “ปัญญาในสมาธิ” [ญาณทัสสนะ-จิตตัวผู้วิปัสสนา] กับ “ปัญญาในวิปัสสนา” [ปัญญา-ญาณ] ที่เป็นสัมปยุตตธรรมกันและกันนั้น ทำให้เกิดฐานทางปัญญาอันเป็นปริชาหยั่งรู้ใน “วิปัสสนาภูมิ-ปัญญาภูมิ” ในการเจริญปัญญาภาวนา (ข้อ ๔ ในภาวนา ๔) หมายถึง ธรรมที่เป็นภูมิของวิปัสสนา คือ ธรรมทั้งหลายอันเป็นพื้นฐานที่จะมองควารู้เข้าใจ ให้เกิดปัญญาเห็นแจ้งตามเป็นจริง ได้แก่ ชั้น ๕-อายตนะ ๑๒-ธาตุ ๑๘-อินทรี ๒๒-อริยสัจ ๔-ปฏิจจสมุปบาท ๑๒-และ-ปฏิจจสมุปบันนธรรม ทั้งหมด เฉพาะอย่างยิ่ง ท่านเน้น “ปฏิจจสมุปบาท ๑๒” [อนุโลมปฏิจจสมุปบาท-ปฏิโลมปฏิจจสมุปบาท] ซึ่งเป็นที่รวมในการทำความเข้าใจธรรมทั้งหมดนั้น ว่าโดยสาระ ก็คือ ธรรมชาติทั้งปวงที่มีใน “ภูมิ ๓” [กามาวจรภูมิ (ปริตตะ) กับ รูปาวจรภูมิ-อรูปาวจรภูมิ (มหัคคตะ-อานัญชา-โวทานธรรม) ส่วน “โลกุตตรภูมิ” (อัปปาณะ) เรียกว่า “อปริยาปนภูมิ” คือ ชั้นที่ไม่นับเนื่องในวัฏฏะ ระดับที่ไม่ถูกจำกัด] ข้อระวางมากที่สุด คือ เมื่อผู้ปฏิบัติเกิดปัญญา รู้แจ้งในหลักธรรม [อตถปฏิสัมภิตา-ธัมมปฏิสัมภิตา] ที่เรียกว่า “สุตมยปัญญา” [ซึ่งต่อไปจะก้าวสู่ขั้น “ความเป็นสุตพุทธะ-พหุสุต” ด้วย “สุตมยญาณ” ต่อไปในกาลข้างหน้า] ฉะนั้น ข้อประพจน์ปฏิบัติอันยิ่ง คือ การลงมือปฏิบัติจริง พุคได้จริงรู้จริง [นิรุตติปฏิสัมภิตา] และเป็นผู้มีความฉลาดรอบรู้จริงมีไหวพริบ ปฏิภาณหรือปัญญาอันล้ำเลิศ [ปฏิภาณปฏิสัมภิตา: ความคิดริเริ่ม-Initiativeness ๑ ความคิดสร้างสรรค์-Creativeness ๑ ความคิดประยุกต์ดั่งแปลง-Applicability หรือ การต่อยอดทางปัญญา-Reproductiveness] เปรียบเทียบกับ โกศล ๓ หมายถึง ความฉลาด-ความเชี่ยวชาญ ได้แก่ (๑) “อายโกศล” คือ ความฉลาดในความเจริญ-รอบรู้ทางเจริญและเหตุของความเจริญ (๒) “อปลายโกศล” คือ ความฉลาดในความเสื่อม-รอบรู้ทางเสื่อมและเหตุของความเสื่อม (๓) “อุปลายโกศล” คือ ความฉลาดในอุบาย-รอบรู้วิธีแก้ไขเหตุการณ์และวิธีที่จะทำให้สำเร็จ] เพราะฉะนั้น ความเจริญงอกงามด้วยปัญญาบริสุทธิ์ ความไพบูรณ์ยั้งด้วยปัญญาแห่งสมถะกับวิปัสสนานั้น ย่อมเป็นยอดแห่งความปรารถนาของผู้ปฏิบัติธรรมในพระพุทธศาสนา

มาอย่างนี้ [ลูกพ่อแม่ไม่สั่งสอน] ก็กลายเป็น “ตัณหา-ทิฏฐิ” ครอบงำจิตไปอย่างนั้น ก็เอาธรรมในคนให้
บริสุทธิ์ก็แล้วกัน

อนึ่ง ในการปฏิบัติธรรมเป็นเรื่องการสำรวมระวังอินทรีย์ทั้ง ๖ ไม่ให้เตลิดไปกับอกุศลธรรมทั้งหลายที่อยู่
รอบข้างทุกขณะจิต ถ้าจะว่าไปแล้ว จิตของมนุษย์สามารถฝึกอบรมได้ ไม่ต่างการฝึกลิงให้เก็บมะพร้าว มัน
อยู่ที่ความตั้งใจว่าจะทำหรือไม่ทำมากกว่า ฉะนั้น คำว่า “กรรม” จึงหมายถึง (๑) จิตที่ถูกครอบงำด้วย
“ราคะ-โทสะ-โมหะ” [สัญญาเจตนา ๖-อุปถัมภ์สัญญาสังขาร] อยู่ในฝ่ายอกุศลธรรม นั่นคือ จิตจะจุติปฏิสนธิ [ดับ
เกิด] อยู่ใน “อบายภูมิจิต ๔: นริยะ-คิริจกานโยนิ-ปิตติวิสัย-อสุรกาย” กับ (๒) จิตที่ปราศจาก “อโลภะ-อโท
สะ-อโมหะ” [สัญญาเจตนา ๖-อุปถัมภ์สัญญาสังขาร] อยู่ในฝ่ายกุศลธรรม นั่นคือ จิตจะจุติปฏิสนธิอยู่ใน “กามสุคติ
ภูมิจิต ๗” [มนุษย์โลก ๑-กามาวจรสวรรค์ ๖: จาตุมหาราชิกา-ดาวดึงส์-ยามา-คูลิต-นิมมานรดี-ปรนิมมิตว
สวัตตี] แต่ถ้าเจริญภาวนาหรือนั่งสมาธิจนได้ฌานสมบัติ จิตจะเคลื่อนไปสู่ภพภูมิที่สูงขึ้น เรียกว่า “พรหม
โลก” [สัญญาเจตนา ๖-อุปถัมภ์สัญญาสังขาร-อเนญชาภิสังขาร] ได้แก่ (๑) รูปาวจรภูมิ ๑๖ คือ ปฐมฌานภูมิ ๓:
พรหมปารีสัชชา-พรหมปุโรหิตา-มหาพรหมา ทุตติยานภูมิ ๑: ปรีตตภา-อัปปมาณภา-อาภัสสรา ตุตติ
ยานภูมิ ๓: ปรีตตสุภา-อัปปมาณสุภา-สุภกิตทา จตุตถฌานภูมิ ๗: เวหุปผลา-อสังญีสัตว์-อวิหา-อตัปปา-
สุทัสสา-สุทัสสี-อณิกฐา กับ (๒) อรูปาวจรภูมิ ๔: อากาสนัญจายตนภูมิ-วิญญาณัญจายตนภูมิ-อา
ภิญญัญจายตนภูมิ-เนวสัญญานาสัญญายตนภูมิ แต่ถ้ามีการพัฒนาทั้งจิตตภาวนากับปัญญาภาวนา [สมณะกับ
วิปัสสนา] นั่นคือ ได้พ้นจาก “ภูมิ ๓๑” ข้างต้นนั้น จนสามารถบรรลุถึง “โลกุตตรธรรม ๘” [มรรค ๔-ผล ๔-
นิพพาน ๑] เรียกว่า “โลกุตตรภูมิ ๔” ได้แก่ โสดาบัน-สกทาคามี-อนาคามี-อรหัตต์ [วิสุทธิเทพ] ฉะนั้น การ
ที่จิตได้เคลื่อนไปในภพภูมิต่างๆ ทั้ง ๓๕ ภูมิ นั้น เกิดจากการสร้างกรรมทั้งหลาย ที่จัดเป็นฝ่าย (๑) กุศล
ธรรม-อุปาทินนธรรม คือ ธรรมที่ถูกยึดด้วยตัณหาและทิฏฐิ (๒) อัพยาทธรรม-อนุปาทินนธรรม คือ ธรรม
ที่ไม่ถูกยึดด้วยตัณหาและทิฏฐิ เพราะฉะนั้น กรรมที่จัดเป็น “มหาสัมโพธิสมภาร” คือ “ปัญญา-กรุณา” นั่น
คือ ถ้าบุคคลนั้นตัดสิ้นใจด้วยเนกขัมมวิตถคติแล้ว ย่อมได้ชื่อว่า “ผู้มีคุณสมบัติเป็นพระพุทธเจ้า” ดังนี้

(๑) “**อตตहितสมบัติ**” คือ ความถึงพร้อมแห่งประโยชน์ตน คุณข้อนี้มุ่งเอาพระ “**ปัญญา**” เป็นหลัก
เพราะเป็นเครื่องให้สำเร็จ “**พุทธภาวะ**” คือ “**ความเป็นพระพุทธเจ้า**” และ “**ความเป็นอตตนาถะ**”
คือ “**พึ่งตนเองได้**” ด้วยการสร้างกรรมดี ที่เรียกว่า “**บารมี ๑๐**” อันเป็นปฏิปทาอันยิ่งของพระ
โพธิสัตว์ที่จะเป็นพระพุทธเจ้าต่อไป ได้แก่ ทาน-ศีล-เนกขัมมะ-ปัญญา-วิริยะ-ขันติ-สัจจะ-
อธิษฐาน-เมตตา-อุเบกขา

(๒) “**ปรหิตปฏิบัติ**” คือ การปฏิบัติเพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่น คุณข้อนี้มุ่งเอา “**กรุณา**” เป็นหลัก เพราะ
“**เป็นเครื่องให้สำเร็จพุทธกิจ**” คือ “**หน้าที่ของพระพุทธเจ้า**” และ “**ความเป็นโลกนาถ**” คือ “**เป็นที่
พึ่งของชาวโลกได้**” ให้พิจารณาถึง “**พุทธกิจประจำวัน ๕**” คือ พุทธกิจที่พระมุนีพุทธเจ้าทรง
บำเพ็ญเป็นประจำในแต่ละวันมี ๕ อย่าง คือ (๑) เวลาเช้าเสด็จบิณฑบาต (๒) เวลาเย็นทรงแสดง

ธรรม (๓) เวลาค่าประทานโอวาทแก่เหล่าภิกษุ (๔) ที่ยังคงคืนทรงตอบปัญหาเทวดา [พระอรหันต์]
(๕) จวนสว่างทรงตรวจพิจารณาสัตว์ที่สามารถและที่ยังไม่สามารถบรรลุนิพพาน อันควรจะเสด็จ
ไปโปรดหรือไม่

ในช่วงสมัยพุทธกาลนั้น พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงใช้อำนาจทางจิตในการตรวจสอบเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้น
ในกาลทั้ง ๓ อย่าง [ไม่ได้ส่งไลน์เช่นสาวกสมัยศตวรรษที่ ๒๑ อันเป็นกิเลสค้นหาที่ทำให้จิตฟุ้งซ่าน นึกคิด
หวนไหวไปในโลกธรรมทั้ง ๘ ประการ ไม่ได้ปฏิบัติตามคำสอนของพระตถาคตอย่างแท้จริง ยังไม่แจ้งใน
เรื่อง “กรรม” อย่างแท้จริง] อันเป็นสร้างกุศลกรรมให้สัตว์ทั้งหลาย ที่มีโอกาสจะบรรลุนิพพานพิเศษที่พระองค์
ทรงตรัสรู้ไว้ดีแล้ว ถ้าเปรียบเทียบศักยภาพของมนุษย์สมัยใหม่นี้ ที่มีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีด้าน
คอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต ดาวเทียมสื่อสาร ที่มองดูโลกทั้งใบได้พอๆ กับมีตาทิพย์ แต่เป็นดาวเทียมที่เกิด
จากกิเลสค้นหา ประกอบด้วย “โลภะ-โทสะ-โมหะ” เป็นตาอปรีย์เพื่อใช้ในการสงครามมากกว่าสร้างสันติ
สุขให้หมู่มนุษย์ด้วยกัน ทำไมไม่ส่งหาพวกคนอดข้าว [ใช้ดาวเทียมกับ Drones] เพื่อจะได้ส่งเสบียงอาหาร
ไปดับทุกข์ มันเป็นเรื่องไม่สมกับที่พยายามเรียกตนเองว่า “ผู้ติวิไลซ์” [Civilized People] “ไม่รู้ว่ามีโลกกัน
ตรงไหน มีแต่จะโยนลูกระเบิดใส่หัวกระบาลกันมากกว่า [ค้าขายอาวุธ] อนึ่ง สภาพสังคมโลกที่เป็นเช่นนี้ ก็
เนื่องจาก “กรรม” เช่นเดียวกัน มันเป็นเรื่อง “กรรมเป็นแดนเกิด-กรรมเป็นเผ่าพันธุ์” ปรากฏการณ์ดังกล่าวนี้
เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นตามเหตุปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กันทั้งโลก ไม่ใช่ปัจจัยเฉพาะท้องถิ่นหรือภูมิภาคเท่านั้น ที่มี
อิทธิพลต่อความเปลี่ยนแปลงทางความนึกคิดและกระแสนิยม ลองพิจารณากรรมในเรื่องนี้ด้วยหลักกรรม
“ปัจจัย ๒๔” ผู้ปฏิบัติธรรมจะเห็น “สังขธรรม” ของมนุษย์โลกได้เป็นอย่างดี ก็ให้ถึงข้อสรุปที่ว่า ผู้ไม่รู้
เข้าใจถึงพระธรรมของพระสัมมาสัมพุทธเจ้านั้น ก็ไม่ได้หมายความว่าตายไปเลยเสียทีเดียวจากโลกนี้ แต่
มีนัยว่า อยู่อย่างทุกข์ทรมาน อยู่ในทุกข์ ทั้งที่มีปัญญาพอจะเลือกการแสวงหาโอกาสให้กับตนได้ แต่ก็ไม่
เลือกจะทำกัน เพราะ “กรรมมันบังตา” [ไม่ใช่ “กัมมัสสกตา” แต่เป็นอวิชชาปิดบังปัญญา ไม่ได้แปลว่าจบ
ปัญญาเอกชั้นสูงสุดจะเป็นผู้ฉลาดหลักแหลม เพราะมาจากภูมิธรรมอันต่ำต้อย โศตรตระกูลไม่ดีพอ มี
บาปกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ ถึงเรียนสูงมันก็ช่วยอะไรไม่ได้จริงๆ เพราะเรียนไปเพื่อเบียดเบียนกันในสังคม]
เพราะฉะนั้น จะเห็นได้ว่า ชาวพุทธในสมัยปัจจุบันอยู่ในยุคที่สังคมโลกมีความซับซ้อนด้วยปัจจัยต่างๆ
มากมาย คิดไม่ทันในแต่ละชั่วโมง บางคนถึงกับเป็นบ้าเสียสติไปกับกระแสสังคมที่โง่งม ไม่ใช่ตัวของ
ตัวเอง [ลืมใช้สมองคิด] นึกจับหัวชนปลายไม่ถูก เพราะไม่ได้เจริญปัญญาภาวนาอย่างแท้จริง เลยทำให้
สมองคิดทรยศตัวเอง พาให้จิตวิปริตโดยวิปลาสไปเสียอย่างนั้น ได้แก่ **สัญญาวิปลาส-จิตวิปลาส-ทัญญู
วิปลาส** แล้วส่งผลอกุศลวิบากให้เกิดความนึกคิดที่คลาดเคลื่อน และผิดเพี้ยนไปจากความเป็นจริงตาม “กฎ
ธรรมชาติ” อันควรที่จะเป็นได้ [ภาษาชาวบ้านเรียกว่า “เห็นกงจักรเป็นดอกบัว”] ดังนี้

- (๑) **วิปัสสนาในสิ่งที่ไม่เที่ยง ว่าเที่ยง**
- (๒) **วิปัสสนาในสิ่งที่เป็ทุกข์ ว่าเป็นสุข**
- (๓) **วิปัสสนาในสิ่งที่ไม่เป็นตัวตน ว่าเป็นตัวตน**
- (๔) **วิปัสสนาในสิ่งที่ไม่งาม ว่างาม**

ในทางธรรมนั้น พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงชี้แนะให้เจริญสติปัฏฐาน ๔ ให้มาก ด้วยความไม่ประมาทในปัญญาและธรรมทั้งหลาย นั่นคือ ให้พอกพูนด้วยปัญญาในสมาธิและปัญญาในวิปัสสนา การเจริญสติปัฏฐาน ๔ นั้น ทำให้ผู้ปฏิบัติธรรมรู้จักตัวเองได้ยิ่งขึ้น โดยให้เห็นลักษณะแห่งอนัตตตา คือ ความไม่ใช่ตัวตน ที่ตนจะต้องไปยึดมั่นถือมั่นเป็นสรณะที่พึ่ง แต่จุดประสงค์หลักในการเจริญสติปัฏฐาน ๔ นั้น เพื่อให้เกิดสมาธิให้เห็นธรรมในตัวนของตน ที่เรียกว่า “ธรรมกาย” คือ ที่ประชุมธรรมทั้งหลาย ที่มีบ่อเกิดจากร่างกายและจิตใจของตนเอง ไม่ใช่ให้ปล่อยจิตไปพิจารณาสภาพธรรมที่อยู่อกกายของตน ไปรู้จักแต่เรื่องข้างนอก แต่เรื่องของตนเองกลับไม่เข้าใจอะไรเลย ฉะนั้น การปฏิบัติธรรมในพระพุทธศาสนานั้น จึงเป็นเรื่องการตรวจสอบสืบสาวเรื่องราวประวัติของตนเองในอดีตว่าเป็นมาอย่างไร จึงมาปรากฏเป็นตัวตนในชาตินี้ อย่างเช่นนี้ โดยต้องรู้เห็นด้วยตนเอง ไม่ต้องไปฟังหมอดูทำนายทายทักว่าเป็นอย่างนั้นหรืออย่างนี้ เพราะผู้แก้กรรมให้กับตนเอง ก็คือตัวเองที่จะตัดสินใจเลือกทำหรือไม่ทำก็ตามใจหรือตามเจตนา โดยมีกฎง่ายๆ ที่ควรถือปฏิบัติ คือ อย่าทำกรรมเก่าและกรรมใหม่ที่เป็นกรรมชั่ว ให้รักษากรรมเก่าและทำกรรมใหม่ที่กุศลกรรม และทำจิตให้สะอาดบริสุทธิ์จากนิเวศ [นิเวศ ๕-อวิชชา-อตฺติ-อกุศลธรรมทั้งปวง] แต่อย่างไรก็ตาม ถ้าผู้ปฏิบัติธรรมประพฤติปฏิบัติได้อย่างถูกต้องตามคำสอนของพระตถาคตแล้ว ย่อมเข้าใจภูมิหลังประวัติความเป็นมาของตนได้อย่างชัดเจนด้วยตนเองด้วย “ปุพเพนิวาสานุสสติ” คือ ญาณที่ทำให้ระลึกชาติได้ โดยอาศัยการเจริญสมถภาวนาด้วย “รูปฌาน ๔” ซึ่งในฌานแต่ละขั้นนั้น ก็จะให้ความถูกต้องชัดเจนทางปัญญาที่แตกต่างกัน เพราะขึ้นกับความสะอาดบริสุทธิ์จากกิเลสทั้งหลาย [นิเวศ: นิเวศ ๕-อวิชชา-อตฺติ-อกุศลธรรมทั้งปวง] โดยให้ถือว่าฌานในขั้น “จตุตถฌาน” [อุเบกขา-เอกกคตา] เป็นขั้นที่จิตเที่ยงตรงแม่นยำและเป็นกลางที่สุด ซึ่งสามารถพัฒนาให้เป็นธรรมที่เป็นองค์แห่งการตรัสรู้ได้ [โพชฌงค์ ๗: สติ-สัมมวริยะ-วิริยะ-ปีติ-ปัสสัทธิ-สมาธิ-อุเบกขา = สติกับญาณ-สติสัมปชัญญะ สัมปยุตต์ด้วย ญาณหยั่งรู้ในวิปัสสนา] ฉะนั้น จิตที่นุ่มด้วยความเชื่อ ความศรัทธาและฉันทะ โดยใช้เหตุและผล ด้วยความเข้าใจอย่างถูกต้องตามหลักมัชฌิมาปฏิปทา [อริยมรรคมีองค์ ๘-อริยสัจ ๔ = ดวงตาเห็นธรรม-ธรรมจักษุ-ธรรมจักร] ในขณะที่จิตสหระคด้วยโพธิปักขิยธรรมทั้ง ๓๗ องค์ [อภิปัญญาเทสิตธรรม-เอกายนธรรม] ย่อมไม่เกิดความคิดเคลื่อนใน “สัญญา-จิตวิญญาณ-ทิลลฐิสัมปทา [ปัญญา-สติสัมปชัญญะ]” จนเกิดเป็น “วิปัสสนา ๔” ดังกล่าวมาแล้วข้างต้น ความระลึกชาติดั้งเดิมในอดีตตั้งสัญญา [ปุพเพนิวาสานุสสติ] นั้น ทำให้เกิดความปลงใจเชื่อด้วยศรัทธาและฉันทะที่แรงกล้า ศรัทธาแรงกล้าที่ทำให้ใจผ่องใสอย่างยิ่ง เรียกว่า “อิโมกข์” [อิโมกข์สัทธา] จนรวมถึงความเชื่อความเลื่อมใสอื่นๆ ประกอบมาด้วย “สัทธา ๘” ได้แก่ (๑) “อาคมณสัทธา”

คือ ความเชื่อความมั่นใจของพระโพธิสัตว์ อันสืบมาจากการบำเพ็ญสั่งสมบารมี (๒) “อริคมลัทธิ” คือ ความเชื่อมั่นของพระอริยบุคคล ซึ่งเกิดจากการเข้าถึงด้วยการบรรลุนิพพานเป็นประจักษ์ (๓) “โอกัปปนลัทธิ” คือ ความเชื่อหนักแน่นสนิทแน่วเมื่อได้ปฏิบัติก้าวหน้าไปในทางเห็นความจริง (๔) “ปสาทลัทธิ” คือ ความเชื่อที่เป็นเพียงความเลื่อมใสจากการได้ยินได้ฟัง และรวมถึง (๕) “กัมมลัทธิ” คือ เชื่อกฎแห่งกรรม (๖) “วิปากลัทธิ” คือ เชื่อในผลของกรรมที่ทำไป (๗) “กัมมัสสกตลัทธิ” คือ เชื่อทำดีย่อมได้ดี ทำชั่วย่อมได้ชั่ว (๘) “รัตนัตถลัทธิ” คือ เชื่อพระรัตนตรัย (๙) “ตถาคตโพธิลัทธิ” คือ เชื่อปัญญาตรัสรู้ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งทั้งหมดนี้ผู้ปฏิบัติธรรมจะมองข้ามความสำคัญไปไม่ได้

อนึ่ง การเกิดความเชื่อ ความศรัทธาเลื่อมใสอย่างแรงกล้าในลัทธิศาสนาของตนเช่นนี้ ก็ถือเป็น “สัมมาทิฏฐิ-สัมมาสังกัปปะ” คือ มีความเห็นและความนึกคิดที่ถูกต้องตามคลองธรรมอันเป็นไปตามกำหนดแห่งธรรมดา ซึ่งโอกาสจะดำเนินชีวิตที่ผิดพลาดย่อมมีน้อยลงไป คือ เริ่มเข้าสู่ “กระแสแห่งอริยมรรค” ในเบื้องต้นได้จริง นั่นคือ มี “อธิยฐานธรรม” มั่นคง ไม่สั่นคลอนได้ง่าย หรือหวั่นไหวไปตามกระแสโลกธรรม คือ มีจิตที่มั่นคงเป็นสมาธิที่แน่วแน่ ไม่ฟุ้งซ่านเสียสติไป ผู้ปฏิบัติธรรมที่ขาดประสบการณ์ขั้นพื้นฐานนี้ แล้วปฏิบัติธรรมอย่างไรทิศทาง เมื่อเผชิญกับปัญหาต่างๆ ในระหว่างปฏิบัติธรรม ก็จะมีจิตหดหู่ซึ่งซึมเศร้ายครั้น มีข้อแก้ตัวได้ตลอดเวลา [ไม่ครอบงำด้วยซาครียานุโยคได้จริง] จะเข้าเกียรติถรณ์หลังอยู่ร่ำไป เดินหน้าได้ยาก จะมีโทษะ [พยาบาท-อรติ] เป็นอารมณ์ที่ตรึงอยู่ในจิตตลอดเวลา จะทะเลาะกับแมงวันหรือหนูนาที่เอา เพราะขาดสติสัมปชัญญะ [มูถลลัจจะ คือ ไม่มีสติ-ระลึกรู้ตามไปไม่ได้-ระลึกรู้ย้อนไปก็ไม่ได้-นึกไม่ออก-จำไม่ได้-ฟื้นเพื่อน-หลงลืม กับ อสัมปชัญญะ คือ ความไม่รู้-ความไม่เห็น-ความไม่ตรัสรู้-ความไม่รู้โดยสมควร-ความไม่รู้ตามความเป็นจริง-ความไม่แทงตลอด-ความไม่ถือเอาให้ถูกต้อง-ความไม่หยั่งลงโดยรอบคอบ-ความไม่พินิจ-ความไม่พิจารณา-ความไม่กระทำให้ประจักษ์-ความทรมานปัญญา-ความโง่เขลา-ความไม่รู้ชัด-ความหลง-ความลุ่มหลง-ความหลงไหล-อวิชา-โอะมะคืออวิชา-โยคะคืออวิชา-อนุสัยคืออวิชา-ปริยฐานคืออวิชา-ลิมคืออวิชา-อกุศลมูลคือโมหะ] กล่าวสรุปง่าย ๆ คือ กลายเป็นผู้ไม่เห็นกรรมของตนเองไปแล้ว อย่างไม่รู้ตัว ไม่สามารถหาคำอธิบายภาวะจิตใจของตนเองได้ ก็เลยโทษคนอื่น ings อื่นๆ มาเป็นแพะรับบาป กลายเป็นข้อแก้ตัวหรือเกิดอคติลำเอียง [อคติ ๔] ไปเพราะ (๑) จันทาคติ-ลำเอียงเพราะชอบ (๒) โทสาคติ-ลำเอียงเพราะชัง (๓) โมหาคติ-ลำเอียงเพราะหลง-พลาดผิดเพราะเขลา (๔) ภยาคติ-ลำเอียงเพราะกลัว ฉะนั้น คนในลักษณะอาการเช่นนี้ ย่อมอยู่ในคติ ๔ ได้แก่ (๑) อบาย [ภูมิกำเนิดที่ปราศจากความเจริญ] (๒) ทุกคติ [ที่ไปเกิดอันชั่ว หรือแบบดำเนินชีวิตที่ไม่ดี] (๓) วินิบาต [สภาพคือภาวะแห่งชีวิตที่มีแต่ความตกต่ำเสื่อมถอยย่อยยับ] และ (๔) นรค [แหวนแห่งความทุกข์ ที่อันไม่มีความสุขความเจริญ ภาวะเร่าร้อนกระวนกระวาย ที่ไปเกิดและเสวยความทุกข์ของสัตว์ผู้ทำบาป] ด้วยเหตุนี้ ผู้ปฏิบัติที่ถูกต้องหลักธรรม จึงไม่ควรให้จิตถูกรุกรานด้วยคติดังกล่าวข้างต้นนี้

เพราะฉะนั้น ในปริชาสามารถระลึกชาติได้ ย่อมทำให้รู้เห็น “สภาวะกรรมในอดีตของตน” ที่ทำให้อยู่ในภพภูมิต่างๆ ในอดีตที่ผ่านมา ไม่ต้องเป็นร้อยชาติพันชาติหรือ เอาแค่ย้อนหลังไปสัก ๑๐-๒๐ ปี ที่ผ่านมาในชาตินี้ เพื่อพิสูจน์ “กฎแห่งกรรม” ของตนเอง ลองนั่งนอนขี้นึกคิดพินิจดูก็แล้วกัน ที่ในปัจจุบันนี้ ได้ดีหรือได้ชั่วเพราะเหตุผลกรรมอะไรที่ตนทำไว้ อย่าเพิ่งใช้ย่นต์ใช้ญาณอะไรเลขก็ได้ เพื่อเป็นการพิสูจน์หลักธรรมที่เป็น “กฎธรรมชาติ” [Natural Law] ในพระพุทธศาสนานี้ แล้วค่อยยกเรื่องใหม่ด้วย “ญาณทัสสนะ” [อภิญญาที่เกิดจากผลแห่งการปฏิบัติอริยมรรค คือ รูปฌาน ๔] ใน ๒ อากาโร ได้แก่ “ปุพเพนิวาสานุสสติ” [ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ] อีกครั้ง ซึ่งทำให้เกิดปัญญาในวิปัสสนา ที่เรียกว่า “นามรูปปริเฉทญาณ” [สังขารปริเฉทญาณ] อันเป็นความรู้ในเรื่อง ขันธ์ ๕-อายตนะ ๑๒-ธาตุ ๑๘-อินทรีย์ ๒๒ กับ “จุตูปปาตญาณ-ทิพพจักขุ” [ทิพพจักขุญาณ] อีกครั้ง ซึ่งทำให้เกิดปัญญาในวิปัสสนา ที่เรียกว่า “ปัจจยปริคคหญาณ” [ขัมมัญญุติญาณ] อันเป็นความรู้ในเรื่อง ปฏิจจสมุปบาท ๑๒-ปฏิจจสมุปปีนนธรรมทั้งหลาย-กฎแห่งกรรม-กัมมัสมกตญาณ และย่อมเป็นสมุฏฐานให้เกิดปัญญาเห็นนามรูปโดยไตรลักษณ์ต่อไป ที่เรียกว่า “สัมมสนญาณ” [กลาปสัมมสนญาณ] รวมถึง วิปัสสนาญาณ ๘-โคตรญาณ-มรรคญาณ-ผลญาณ-ปัจจเวกขณญาณ อันเป็นญาณในวิปัสสนาของ “โสภตญาณ-ญาณ ๑๖” ก็ให้พิจารณาให้ลึกซึ้งอย่างละเอียดระหว่าง คำว่า “กรรม” กับ คำว่า “วิบาก” ว่าเป็นจริงหรือไม่ อย่างเช่น วิบากจิตทั้งหลายอันเกิดจากการปฏิบัติธรรมในภูมิทั้ง ๔ ยกเว้น “อกุศลวิบากจิต ๗” [อบายภูมิ ๔] ได้แก่ (๑) กามาวจรจิต: มหาวิบากจิต ๘-อกุศลวิบากจิต ๗-กุศลวิบากกอกเหตุกจิต ๘ (๒) รูปาวจรจิต: รูปาวจรวิบากจิต ๕ (๓) อรูปาวจรจิต: อรูปาวจรวิบากจิต ๔ [คำว่า “สังขารนิมิตทั้งสอง” หมายถึง รูปาวจรธรรม-อรูปาวจรธรรม = มหัคคตะ] และ (๔) โลกุตตรจิต: โลกุตตรวิบากจิต ๔ [สามัญญผล-อริยผล ๔] ข้อที่พึงทำความเข้าใจให้ถูกต้อง คือ การปฏิบัติธรรมในพระพุทธศาสนานั้น เป็นเรื่องการบำเพ็ญเพียรที่ต้องพึ่งตนเอง [ปัญญา] เท่านั้น จึงจะสามารถบรรลุความตรัสรู้สัมโพธิญาณ และพระนิพพานได้ อีกนัยหนึ่ง กรรมเก่าที่สะสมมาโดยไม่รู้ตัว คือ “ปัญจะ ๓: ตัณหา-ทิฏฐิ-มานะ” [กิเลสเครื่องเนิ่นช้า กิเลสที่เป็นตัวการทำให้เกิดปรุงแต่งยึดถือผิดพลาด ทำให้เขวห่างออกไปจากความเป็นจริงที่ง่าย ๆ เปิดเผย ก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ และขัดขวางไม่ให้เข้าถึงความจริงหรือทำให้ไม่อาจแก้ปัญหาอย่างถูกต้องตรงไปตรงมา] ที่เป็นปัจจัยทำให้เชื่อใน (๑) ลัทธินอกพระพุทธศาสนา ๓ (๒) กติพราหมณ์ในวรรณคดี ๔ (๓) ทิฏฐิ ๒-ทิฏฐิ ๓ และ (๔) ที่สุด ๒ อย่าง ทั้งหมดเป็นปฏิปักษ์ต่อแนวความคิดทางพระพุทธศาสนา ที่ชาวพุทธสมัยใหม่ยังเข้าใจไม่ลึกซึ้งเพียงพอ ทำให้วินาศทางความคิดในการศรัทธาเลื่อมใสพระรัตนตรัยอย่างแท้จริง กลายเป็นพวก “ชนหลงทิศ” เพราะด้อยปัญญาที่จะคิดเป็นอะไรเป็นอะไร ได้แต่ชี้กระพี้ไม่ชี้แก่นไม้ ดังนี้

“ลัทธินอกพระพุทธศาสนา ๓” หมายถึง ลัทธิดังกล่าวนี้ ไม่ชอบด้วยเหตุผล ถูกย่นเข้า ย่อมอ้างการถือสืบๆ กันมา เป็นลัทธิประเภท “อภินิหาร” หากยึดมั่นถือตามเข้าแล้ว ย่อมให้เกิดโทษ คือ ไม่เกิดฉันทะ และความพยายาม ที่จะทำการที่ควรทำและเว้นการที่ไม่ควรทำ ได้แก่

- (๑) **“บุพเพกตเหตุวาท” ลัทธิกรรมเก่า** คือ พวกที่ถือว่า สิ่งใดก็ตามที่ได้ประสบ จะเป็นสุขก็ตาม ทุกข์ก็ตาม มิใช่สุขมิใช่ทุกข์ก็ตาม ล้วนเป็นเพราะกรรมที่ได้ทำไว้ในปางก่อน แต่กลับไม่เชื่อ การสร้างกุศลกรรมในปัจจุบันสมัยแห่งตนนี้
- (๒) **“อิสตรนิมมานเหตุวาท” ลัทธิพระเป็นเจ้า** คือ พวกที่ถือว่า สิ่งใดก็ตามที่ได้ประสบ จะเป็นสุขก็ตาม ทุกข์ก็ตาม มิใช่สุขมิใช่ทุกข์ก็ตาม ล้วนเป็นเพราะการบันดาลของเทพผู้ยิ่งใหญ่ แต่มีมติขัดแย้งกับแนวคิดในพระพุทธศาสนา ที่เรียกว่า **“กฎแห่งกรรม”** กับ **“กัมมัสมกตาสัทธา”**
- (๓) **“อเหตุปัจจัยวาท” ลัทธิเสียงโศก** คือ พวกที่ถือว่า สิ่งใดก็ตามที่ได้ประสบ จะเป็นสุขก็ตาม ทุกข์ก็ตาม มิใช่สุขมิใช่ทุกข์ก็ตาม ล้วนหาเหตุหาปัจจัยมิได้ คือ ถึงคราวก็เป็นไปเอง แต่กลับปล่อยชีวิตไปตามยถากรรมที่ไร้จุดหมาย ไม่ต่างจากชีวิตสัตว์เดรัจฉานทั่วไป

“วรรณะ ๔” หรือ **“วัฒนธรรม ๔”** [Castes] หมายถึง **ชนชั้นที่จัดแบ่งออกไปตามหลักศาสนาพราหมณ์** คือ **“กษัตริย์-พราหมณ์-แพศย์-ศูทร”** ในความเชื่อดังกล่าวขัดแย้งกับเรื่องคุณค่าความเป็นมนุษย์ในทางพระพุทธศาสนา ที่ถือคุณค่าความเป็นคนที่ **“วิชาและจรณะ”** ดังนี้

- (๑) **“กษัตริย์”** ชื่อวรรณะที่ ๑ ในวรรณะ ๔ ของคนในชมพูทวีป ตามหลักศาสนาพราหมณ์ **พระเจ้าแผ่นดิน** เจ้านาย **ชนชั้นปกครอง** หรือ **นักรบ** นั่นคือ จัดอยู่ใน **“อุภโตสุชาติ”** เกิดดีแล้วทั้งสองฝ่าย คือ ทั้งฝ่ายมารดาทั้งฝ่ายบิดา หมายความว่า มีสกุลสูง เป็นเชื้อสายวรรณะนั้นต่อเนื่องกันมาโดยตลอด ทั้งฝ่ายบิดาและฝ่ายมารดา เป็นคุณสมบัติที่กษัตริย์บางวงศ์ถือเป็นสำคัญมาก
- (๒) **“พราหมณ์”** ชื่อวรรณะที่ ๒ ในวรรณะ ๔ ของคนในชมพูทวีป ตามหลักศาสนาพราหมณ์ คือ กษัตริย์ พราหมณ์ แพศย์ ศูทร ฉะนั้น **พราหมณ์เป็นวรรณะนักบวชและเป็นเจ้าพิธี** ถือตนว่าเป็น **วรรณะสูงสุด** เกิดจากปากพระพรหม นั่นคือ จัดอยู่ใน **“อุภโตสุชาติ”** เกิดดีแล้วทั้งสองฝ่าย คือ ทั้งฝ่ายมารดาทั้งฝ่ายบิดา หมายความว่า มีสกุลสูง เป็นเชื้อสายวรรณะนั้นต่อเนื่องกันมาโดยตลอด ทั้งฝ่ายบิดาและฝ่ายมารดา เป็นคุณสมบัติที่พวกพราหมณ์ถือเป็นสำคัญมากได้แก่
- (๑) **“พราหมณดาบส”** ดาบสที่มีชาติตระกูล เป็นพราหมณ์ ออกมาบำเพ็ญพรตถือเพศเป็นดาบส มีบันทึกในอรรถกถาว่า ครั้งอดีตสมัยพระเจ้าโศกกากราช ในดินแดนแถบทักษิณบาล อันเป็นทักษิณชนบท มีพวกพราหมณดาบสอยู่มาก
- (๒) **“พราหมณมหาศาล”** พราหมณ์ผู้มั่งคั่ง
- (๓) **“พราหมณคหบดี”** พราหมณ์และคหบดี คือ ประดาพราหมณ์ และชนผู้เป็นเจ้าของครองเรือนทั้งหลายอื่น ที่นอกจากกษัตริย์และพราหมณ์นั้น เฉพาะอย่างยิ่งคือพวกแพศย์
- (๓) **“แพศย์”** คนวรรณะที่ ๓ ใน ๔ วรรณะ ของคนในชมพูทวีป ตามหลักศาสนาพราหมณ์ หมายถึง **พวกชวานา และ พ่อค้า**

(๔) “**ศูทร**” ชื่อวรรณะที่ ๔ ในวรรณะ ๔ ของคนในชมพูทวีป ตามหลักศาสนาพราหมณ์ จัดเป็นชนชั้นต่ำ ได้แก่ พวกทาส และ กรรมกร หรือคนในกลุ่มต่อไปนี้

(๑) “**ชาติศูทระ**” พวกศูทระ คนพวกวรรณะศูทร เป็นคนชั้นต่ำในชมพูทวีป

(๒) “**ชาติปุกุสะ**” พวกปุกุสะ เป็นคนชั้นต่ำพวกหนึ่งในระบบวรรณะของศาสนาพราหมณ์ มีอาชีพคอยเก็บกวาดขยะดอกไม้ตามสถานที่บูชา

(๓) “**จัณฑาล**” ลูกต่างวรรณะ เช่น บิดาเป็นศูทร มารดาเป็นพราหมณ์ มีลูกออกมา เรียกว่า

“**จัณฑาล**” ถือว่าเป็นคนต่ำทรามถูกเหยียดหยามที่สุดในระบบวรรณะของศาสนาพราหมณ์

ฉะนั้น ผู้ที่หลงทิศไปแล้วในลัทธินอกพระพุทธศาสนาดังกล่าวนี้ เป็นเรื่องความเห็นถือผิดแห่ง “**ทิฐิ-มิจฉาทิฐิ**” ย่อมไม่เกิดปัญญาในส่วนหนึ่ง และได้ผลประโยชน์เป็นลาภสักการะอีกส่วนหนึ่ง ทำให้สบายในการทำมาหากินกับพวกคนโง่เวลาที่จนปัญญาในการต่อสู้ชีวิต [พวกช่วยซ้ำซ้อนมี ๒ มาตรฐาน คือ มีทั้งพุทธศาสนาและลัทธิเดือนแห่งเดิรดิษฐ์ = ติดถิยะ คือ นักบวชภายนอกพระพุทธศาสนา] ดังนี้

“**ทิฐิ ๒**” หมายถึง **ความเห็น-ความเห็นผิด** ได้แก่

(๑) “**ลัสสตทิฐิ**” คือ ความเห็นว่าเที่ยง ความเห็นว่ามีอัตตาและโลกซึ่งเที่ยงแท้ยั่งยืนคงอยู่ตลอดไป

(๒) “**อุจเจททิฐิ**” คือ ความเห็นว่าขาดสูญ ความเห็นว่ามีอัตตาและโลกซึ่งจักพินาศขาดสูญหมดสิ้นไป

“**ทิฐิ ๓**” หมายถึง **ความเห็น-ความเห็นผิด** ได้แก่

(๑) “**อกริยทิฐิ**” คือ ความเห็นว่าไม่เป็นอันทำ เห็นว่าการกระทำไม่มีผล

(๒) “**อเหตุกทิฐิ**” คือ ความเห็นว่าไม่มีเหตุ เห็นว่าสิ่งทั้งหลายไม่มีเหตุปัจจัย

(๓) “**นัตถิกทิฐิ**” คือ ความเห็นว่าไม่มี เห็นว่าไม่มีการกระทำหรือสภาวะที่จะกำหนดเอาเป็นหลักได้

“**ที่สุด ๒ อย่าง-อันตา ๒**” หมายถึง **ข้อปฏิบัติหรือการดำเนินชีวิตที่เอียงสุด** ผิดพลาดไปจากทางอันถูกต้อง นั่นคือ “**มัชฌิมาปฏิปทา**” ได้แก่

(๑) “**กามสุขัลลิกานุโยค**” คือ การหมกมุ่นอยู่ด้วยกามสุข ความสุขในการครอบครองทรัพย์สิน ความมั่งคั่งไพบูลย์ในลาภสักการะ หรือ โภคทรัพย์ในเชิงวัตถุนิยมและบริโภคนิยมแบบเกินความพอดี สัมกับฐานะในความเป็นมนุษย์ จนแสวงหาความสุขบนความทุกข์ร้อนของคนอื่น ด้วยความเบียดเบียนเขาอย่างไ้รมนุษยธรรมที่นิยมในสังคม จนกลายเป็นเรื่องปกติไป โดยเข้าใจว่าเป็นทางหลุดพ้นจากกิเลสและทุกข์ทั้งปวงได้

(๒) “**อัตตกิลมณานุโยค**” คือ การประกอบความลำบากเดือดร้อนแก่ตนเอง การบีบบังคับทรมาณคนให้เดือดร้อน โดยเข้าใจว่าเป็นทางหลุดพ้นจากกิเลสและทุกข์ทั้งปวงได้ เช่น การบำเพ็ญตบะที่พยายามจะแสดงอิทธิฤทธิ์ เพื่อแสวงหาลาภสักการะ หรือความศรัทธาเลื่อมใสในพฤติกรรมของตนอันเช่นนั้นที่วิปริตไป อย่างเช่น การบำเพ็ญทุกรกิริยา อดข้าว กลั้นลมหายใจ ให้ถึงขั้นปางตาย

จนกลายเป็นเรื่องการยึดมั่นศีลวัตรเหล่านั้น ว่าเป็นอันศักดิ์สิทธิ์ที่ประพฤติกปฏิบัติกันมาอย่างไร เหตุผลว่าเป็นหนทางแห่งความหลุดพ้น ให้ตนบริสุทธิ์ได้ พระศาสดาได้ทรงดำเนินปฏิบัติ มาแล้ว ว่าไม่เป็นจริงตามความเชื่อนั้น ซึ่งเป็นแนวทางที่ไม่ใช่ในแนวทางสายกลางแห่งปัญญา คือ “**มัชฌิมาปฏิปทา**” ที่พระองค์ทรงต่อ ยอดความคิดใหม่ให้แสดงผล ไปไกลกว่านั้น ไม่ใช่ “**ชนผู้หลงทิศ**” อีกต่อไป นั่นคือ เป็นเรื่อง “**การเห็นด้วยตรัสรู้จริยสังฆธรรมในวิปัสสนาภูมิ**” ที่ ละเอียดประณีตกว่า จนกลายเป็นการหลุดพ้นทั้งฝ่ายสมาธิสมถะใน “**เจโตวิมุตติ**” กับฝ่ายปัญญา วิปัสสนาใน “**ปัญญาวิมุตติ**”

อีกอย่างหนึ่ง พวกคนขายข้าวช้อนมักมีนิสัยไม่ชอบเรียนรู้ ไม่อยากรู้อยากเห็น ไม่ชอบอ่านหนังสือ ไม่ชอบ ฟังคำสั่งสอนในธรรม ไม่ชอบเรียนสูงๆ ถึงพ่อแม่ให้เรียนสูงๆ ก็โง่งตามกอกเหง้าดั้งเดิม ไม่ฉลาดตามระดับ การศึกษาที่เรียนได้ คือ จบแบบไม่รู้สีกตัว ไม่มีสติสัมปชัญญะ [คิดระลึกลำไม่ได้ ไม่มีความรู้จริง] ประการ สำคัญ คนพวกนี้ มักจะกลัวพระไตรปิฎก เพราะอ่านหนังสือไม่รู้เรื่อง จึงทำให้เสียโอกาสที่จะบรรลุคุณอัน ใหญ่ได้ [โลกุตตรธรรม] พลเมืองด้อยคุณภาพเหล่านี้ เป็นขยะปัญหาต่อสังคมในอนาคตอย่างแน่นอน และ ตกเป็นเครื่องของกลุ่มผลประโยชน์ทางการเมืองได้ง่าย เพราะไม่รู้จักคิดให้ถูกต้องตามเป็นจริง เช่น หลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่เป็น “**กฏธรรมชาติ**” ไม่ใช่ “**กฏผีบอก**” [พวกหมอดู] ถ้าไปเชื่อพวกหมอดู หมดใจ [ส่วนใหญ่จบระดับประถมศึกษา] แล้วจะไปเรียนทำให้จนถึงปริญญาเอก ลองเอาไม้บรรทัดวัดความ ห่างระหว่างประถมศึกษากับปริญญาเอกว่านานกี่ปีที่พัฒนาปัญญา [แต่มหาวิทยาลัยทุกวันนี้ ก็อย่าไปให้ ความไว้วางใจสูงนัก-Education Accountability เพราะผู้สอนยังด้อยคุณภาพมาก ไม่มีผลงานวิจัยวิชาการให้ สาธารณะได้เห็น มีแต่เปิดสาขาหาเงินจากคนโง่ทั่วประเทศ ที่เรียกว่า “**จบไม่รู้สีกตัว**” นั่นเอง] กล่าวโดยย่อ ในขั้นนี้ ผู้มีวิชาครอบงำ แทนที่จะครอบงำวิชา เรียกว่า “**ผู้มี โสกะ-ปริเทวะ-ทุภะ-โทมนัส-อุปายาส เป็นธรรมดา**” พวกยังมีกรรมครอบงำ [ตัณหา-ทิฏฐิ-มานะ] ยังเกี่ยวข้องกับกระแสโลกธรรมแห่งวิภูฏะ บางคนรู้สีกตัวทันการ แต่ก็หนีไม่ทันการ เพราะ “**ประมาท**” แล้วตายก่อนที่จะได้ปฏิบัติธรรมชำระจิตใจให้ สะอาดบริสุทธิ์ มีจิตปราศจากนิวรณ์ ก่อนที่จะตายจริงจากโลกนี้ไป [ช่วยไม่ทันคิดไม่ทันทำ] โดยเฉพาะ อย่างยิ่ง พวกประเภฐมามากแล้วไม่ได้ดี [ไปเชื่อในลัทธินอกพระพุทธศาสนา “**มหาหลายราง-นกสองหัว**” Polytheist-พาหุเทวนิยม เป็นพวกเคร่งฉานวิชา ไปศรัทธาในสิ่งที่ผิด ไม่ใช่พวกวิชาตามคำสอนของพระ สัมมาสัมพุทธเจ้า] ฉะนั้น จึงกล่าวได้ว่า “**กรรมปัจจัย-วิปากปัจจัย**” [ปริตตะ] เป็นตัวชำนำให้เป็นไป ไม่ได้ รู้เป็นไปตาม “**ฉานปัจจัย-มรรคปัจจัย**” [มหัคคตะ-อัปปมาณะ] ที่กล่าวบรรยายถึงขั้นนี้ เพื่อให้ผู้ปฏิบัติ ธรรมได้ใช้เหตุผลและความเข้าใจรู้เห็นด้วยปัญญา [บุพเพนิวาสานุสติ-ทิพพจักขุ] ไม่ใช่การเห็นด้วยตาเนื้อ แบบพวกนักวิทยาศาสตร์ หรือความรู้แบบมหาวิทยาลัย [เคร่งฉานวิชา] แต่เป็นความรู้ที่เรียกว่า “**วิชา**” [อภิญญา: **ความรู้ยิ่ง-ความรู้ชัด**] เพราะลงมือปฏิบัติธรรมในสมณะจนเข้าถึงฉานสมาบัติได้จริง ชีพุมุขีหมากี้ ให้ได้ “**ปฐมฉาน: วิตก-วิจาร-ปีติ-สุข-เอกกคตา**” ก่อนก็ได้ หรือได้ปัญญาหยั่งรู้ขั้นสามัญ ที่เรียกว่า “**สุตมย**

ปัญญา” [ผู้ถึงพร้อมด้วย “ธรรมสมาธิ ๕” ได้แก่ ปราโมทย์-ปีติ-ปีสัทธ-สุข-สมาธิ] ก็ยังดี แล้ววันๆ จะไป
หายใจทิ้งไปทำไม แต่ลมหายใจก็เป็นการปฏิบัติธรรมสมาธิได้ ที่เรียกว่า “อานาปานสติสมาธิ” [พิจารณาลม
หายใจเข้าออกให้สงบ คือ “ลมอัสสาสะกับลมปัสสาสะ” ไม่ใช่ “ลมปัสสาวะ” นั้นมัน ผายลมตดแตกและ
เยี้ยวแตก หรือรวมขี้แตก ประชุมลงในเวลาเดียวกัน ธาตุลมเป็นธาตุลม ธาตุน้ำเป็นธาตุน้ำ ธาตุดินเป็นธาตุ
ดิน ไม่ละเมิดกันและกัน ซึ่งเป็นอาการธาตุแตกของพวกใกล้จะตาย ก็ให้พิจารณาลักษณะอาการด้วย
กรรมฐานไปเลย ถ้ามีเหงื่อแตกมาด้วย เรียกว่า “ยางตายออก” ควรหาเวลาไปคุณใกล้ตายบ้างจะได้เข้าใจ
เป็นธรรมสังเวชได้ จะได้รู้จักเจริญมรณสติภาวนาได้ ทำให้ไม่ประมาทชีวิตและพระธรรม จะรู้เรื่อง
กรรมของแต่ละคนได้ “กัมมัสสกตา” ว่าเป็นอย่างไร คนใกล้ตายจิตดวงสุดท้ายมันจะบอกปฏิสนธิภูมิใน
ปรโลกได้ ถ้าทุนทุราย กระทบกระวาย กระสับกระส่าย คึ้นรนจะให้พ้นจากทรมาน ย่อมมีนรกเป็นที่ตั้ง
ชาวบ้านเรียกว่า “ตายไม่ได้ดี” ถ้าเป็นนักเรียน คือ ได้เกรด F แปลว่า สอบตก ถ้าได้ D แปลว่า แค่อสอบผ่าน]
ในขั้นดังกล่าวนี้ ให้พิจารณาดีจะเห็นเรื่อง “กรรม” [ปัจจัย] ทั้งหลายมารวมกัน ที่นักสังคมวิทยาพยายาม
อธิบายว่าเป็นปรากฏการณ์ที่ไม่ไร้ระเบียบไม่มีโครงสร้างระบบแน่นอน [Chaos Theory ส่วนทฤษฎีความ
น่าจะเป็น Possibility Theory ใช้อธิบายปรากฏการณ์ทางสังคมที่ซับซ้อนไม่ได้จริง ส่วน Feasibility Study
นั้น พวกธนาคารหน้าเลือดใช้กดขี่ลูกหนี้เงินกู้] แต่ไม่ได้คิดแบบทางธรรมที่เรียกว่า “ปัจจัย ๒๔” หมายถึง
ลักษณะหรืออาการแห่งความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งทั้งหลาย ที่สิ่งหนึ่งหรือสภาวะธรรมอย่างหนึ่ง เป็น
องค์ประกอบที่ช่วยเอื้อ เกื้อหนุน คำจุน เป็นเหตุ หรือเป็นเงื่อนไข ให้สิ่งอื่น หรือสภาวะธรรมอย่างอื่น เกิดขึ้น
คงอยู่ หรือเป็นไปอย่างใดอย่างหนึ่ง นั่นเอง

ดังนั้น ให้ความเป็นไปของชีวิตมนุษย์ ย่อมเนื่องมาด้วยผลวิบากของการกระทำกรรมนั้นๆ ไว้ คนที่เข้าใจได้
อย่างละเอียดลึกซึ้ง ย่อมเป็นผู้มีโอกาสที่จะบรรลุธรรมวิเศษได้ไม่ยากเกินไป เพราะมีความเชื่อศรัทธาใน
เรื่องบุญกุศลบาปมี และจะเป็นผู้มีถึง “ดวงตาเห็นธรรม” รู้เห็นในอาณาจักรธรรมอย่างแท้จริงด้วยปัญญา
อย่างเช่น ด้วยทฤษฎีปัญญาว่า: “**สิ่งใดสิ่งหนึ่งเกิดขึ้นเป็นธรรมดา สิ่งนั้นทั้งปวงย่อมดับไปเป็นธรรมดา**” คน
ไม่ได้ศึกษาพระธรรม คิดอย่างไรก็ไม่เป็นธรรม จะเป็นอธรรมมากกว่า ไม่เป็นมรรค แต่เป็นอมรรคมากกว่า
ในคำว่า “คิด-พิจารณา” คือ การใช้สติสัมปชัญญะไตร่ตรองสืบหาความจริงในเรื่องนั้นๆ [โยนิโสมนสิการ]
เพราะฉะนั้น การครอบสติสัมปชัญญะให้มั่นคงจึงเป็นเรื่องใหญ่ กรรมจะดีจะชั่วก็เริ่มจากตรงนี้ได้เช่นกัน
พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงให้มันประพุดิจตสติปัญฐานภาวนาให้มาก คือ เป็น “อนุปัสสนา ๔ อย่าง” โดย
พื้นฐาน ได้แก่ **กายานุปัสสนา-เวทนานุปัสสนา-จิตตานุปัสสนา-ธัมมานุปัสสนา** คือ มีความถึงพร้อมด้วย
“ศีล-สมาธิ-ปัญญา” [ไตรสิกขา-สิกขา ๓] ในเวลาพร้อมกัน ฝึกฝนมากๆ ไม่บาปหรือท้อ ท่านผู้เจริญ คือ สติ
จะได้แข็งแรง ไม่หลงไม่ลืม และมีสัมปชัญญะแก่กล้า รอบรู้ด้วยการใช้เหตุผลและความเข้าใจอย่างถูกต้อง
ตามคลองธรรม ฉะนั้น คนที่เข้าใจเรื่อง “กรรม-วิบาก” ได้อย่างแจ่มแจ้งชัดเจน ย่อมมองเห็น “กิเลส” อัน
เป็นเหตุให้เกิดทั้ง “กรรม-วิบาก” ซึ่งหมายถึง “วิญญู ๓” จุดมุ่งหมายสำคัญในการปฏิบัติธรรม คือ การ

หลักออกจาก “วิญญะ ๓” ไปสู่ภาวะที่ปราศจาก “กิเลส-กรรม-วิบาก” นั่นเอง เรียกว่า “วิวิญญะ” ให้พิจารณาประเด็น “วิญญะ ๓-ไตรวิญญ์” ว่าเกี่ยวข้องกับเรื่อง “กรรม-วิบาก” อย่างไร ดังนี้

“วิญญะ ๓” [ไตรวิญญ์] หมายถึง การวน-วงเวียน-องค์ประกอบปัจจัยใหญ่ที่หมุนเวียนต่อเนื่องกันของ “ภวจักร” หรือ “สังสารจักร” ดังนี้

- (๑) “กิเลสวิญญ์” คือ วงจรกิเลส ได้แก่ อวิชชา-ตัณหา-และ-อุปาทาน
- (๒) “กรรมวิญญ์” คือ วงจรกรรม ได้แก่ สังขาร-และ-กรรมภพ (อภิสังขาร ๓ หรือ เจตนา)
- (๓) “วิปากวิญญ์” คือ วงจรวิบาก ได้แก่ วิญญาณ-นามรูป-สพายตนะ-ผัสสะ-เวทนา ซึ่งแสดงออกในรูปแบบปรากฏที่เรียกว่า “อุปบัติภพ” คือ ภพที่อุบัติขึ้น ชาติ-ชรา-มรณะ-ความโศก-ความคร่ำครวญ-ทุกข์-โทมนัส-และ-ความคับแค้นใจ

ดังนั้น เรื่อง “กรรม” ไม่ใช่เรื่องมาคุยกันเล่นอย่างไรสาระ ที่เรียกว่า “วิถัมทวาทศาสตร์” [เรื่องที่พูดกันเล่นสนุกๆ] อย่างเช่น “คัมภีร์โลกายตะ” [คัมภีร์ที่ไม่น่าเชื่อถือในลัทธิพราหมณ์ ท่านอธิบายว่า คัมภีร์ทั้ง ๒ นั้นรวมทั้ง “คัมภีร์มหาปุริสลักษณะศาสตร์ ๑๒,๐๐๐” อันเป็นคัมภีร์หลักของ “คัมภีร์มหาปุริสลักษณะ” ย่อมมีฐานะ “ไม่มีเสื่อม” ผู้ใดไม่สามารถทรงจำคัมภีร์เหล่านั้นได้โดยอรรถและโดยคันถะ ผู้นั้นย่อมได้ชื่อว่า “เสื่อม” (พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย สุตตนิบาต เล่ม ๑ ภาค ๖ - หน้าที่ 539 FILE 47)] เพราะว่า “กรรม” เป็นองค์ความรู้ตามกำหนดแห่งธรรมคา ที่เรียกว่า “กฎธรรมชาติ” ที่สามารถพิสูจน์ได้จริง ไม่ใช่เรื่องเลื่อนลอย หรือคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง ถ้าผู้ปฏิบัติธรรมมองไม่เห็นผลวิบากแห่งกุศลกรรมที่จะได้รับในกาลภาคหน้าว่า ต้องสามารถบรรลุถึงนิพพานได้ แล้วจะมานั่งอดหลับอดนอนทำสมาธิไปทำไม ไปทำอย่างอื่น ไม่ดีกว่าหรือ ส่วนผู้ที่ถือเพศสมณะแล้ว ยังคิดไม่ออกในเรื่องนี้ ก็ไม่เข้าใจเหมือนกันว่า มานั่งอดข้าวไปทำไมตั้ง ๒ มื้อ หรือมาทำพิธีลอยทุกข์ไปให้ชาวบ้านเสื่อมศรัทธาไปเปล่าๆ เพราะเหตุฉะนั้น ผู้ปฏิบัติธรรมจึงจำเป็นต้องตั้งจิตชีวิตของตนให้ถูกต้อง ผลลัพธ์ออกมาย่อมถูกต้อง ไม่เสียเวลาชีวิตไปเปล่าๆ หรือมีท้อแท้ใจในการปฏิบัติธรรม ซึ่งผู้บรรลุธรรมวิเศษนี้ ไม่มีเหรียญล้ำค่าหาญประดับยศให้ คือ เป็นเรื่องต้องเรียนรู้เอง และปฏิบัติเอง เพื่อให้เข้าถึง “สัจภาวะแห่งนิพพาน” ให้ได้จริง เพื่อจะหลักออกจากโลกนี้ไป แล้วจะไปสนใจศตวรรษบรรดาศักดิ์ที่พวกเขาโลกให้กันไปทำไม เช่น เหรียญล้ำค่าหาญคือเครื่องหมายบ่งบอกว่า ได้ร่วมสร้างความเสียหายให้ฝ่ายตรงข้ามมากที่สุด โดยเฉพาะฆ่าคนให้ได้เยอะๆ ซึ่งคิดลึกลับข้อแรก เว้นจากการเบียดเบียนชีวิตผู้อื่น แต่สงครามมันก็คือสงคราม ไม่ประสงค์ฆ่ากันจะเรียกว่า “สงคราม” ไปทำไม มันก็อยู่ที่ว่า สมรภูมิต่างกันนั้น เป็นที่อโคจรของผู้ปฏิบัติธรรม ไม่สัปปายะ ที่เกื้อกูลในเจริญสมาธิธรรมได้ดี ถ้ายังโง่ สิ้นปัญญา และคิดไม่ออก ถึงขั้นนี้ ยังเข้าไปเลือกเป็นที่ปฏิบัติธรรม ก็แสดงว่ามีกรรมร่วมกับคนแถวๆ นั้น อย่างแน่นอน คือ “มีกรรมเป็นแดนเกิด” [ไปรับกรรมร่วมกัน “กรรมสามัคคี” แน่ๆ] นั่นเอง ในทางธรรม ท่านเรียกลักษณะอาการเช่นนี้ว่า “วิปลาสเห็นของไม่งาม ว่างาม” ทำให้อายป่าแหงบ้านข้างวัดเปล่าๆ

กล่าวโดยสรุป “กรรม” คือ ปัจจัยทั้งหลายที่มารวมกัน เป็นเหตุเป็นผลแก่กัน จึงทำให้คนแสดงพฤติกรรม ออกเป็น “กรรม ๓” [กายกรรม-วจีกรรม-มโนกรรม] ทั้งที่เป็นฝ่ายกุศลและฝ่ายอกุศล หรือจะอธิบายให้ ลึกซึ้งกว่านี้อีก เรียกว่า “อภิสังขาร ๓: ปุณฺณยาสังขาร-อปุณฺณยาสังขาร-อานนฺยาสังขาร” [บุญ-บาป- ฌาน] หมายถึง สภาพที่ปรุงแต่ง-ธรรมมีเจตนาเป็นประธานอันปรุงแต่งผลแห่งการกระทำ-เจตนาที่เป็น ตัวการในการทำกรรม ฉะนั้น ในกระบวนการคิดขณะเจริญภาวนากรรมฐาน ให้พิจารณานามรูปแห่งขันธ ๕ เป็นกองลักษณะอาการของจิต [เจตสิก ๕๒: อัญญาสมานาเจตสิก ๑๓-อกุศลเจตสิก ๑๔-โสภณเจตสิก ๒๕] ก่อนมาจัดกลุ่มเป็น “จิต ๘๕: กามาวจรจิต ๘๕-รูปาวจรจิต ๑๕-อรูปราวจรจิต ๑๒-โลกุตตรจิต ๘” อีกครั้ง หนึ่ง อย่างลึ้มว่า ผู้ปฏิบัติดีถูกต้องแล้ว ย่อมเป็น “กุศลกรรม” ในภูมิทั้ง ๔ ได้แก่ กามาวจรภูมิ-รูปาวจรภูมิ-อรู ปราวจรภูมิ-โลกุตตรภูมิ ตามลำดับ ส่วนผู้ปฏิบัติชั่วผิดพลาดแล้ว ย่อมเป็น “อกุศลกรรม” ในกามาวจรภูมิ ได้แก่ อกุศลจิต ๑๒-อกุศลวิบากจิต ๗ [อบายภูมิ ๔: นิริยะ-คิริจฺจฺยานโยนิ-เปตติวิสัย-อสุรกาย และยังเป็น ภูมิใน มนุษย์ อยู่เพื่อทำชั่วนั้นต่อไปอีก แต่ไม่เป็นภูมิใน เทพ อย่างแน่นอน] ฉะนั้น ในการพิจารณา “คติ” คือ ภูมิจิต [คติ ๕ = ที่ไปเกิดของสัตว์ แบบการดำเนินชีวิต ในบาลีแห่งที่ฌนิกาย ได้แก่ นิริยะ-คิริจฺจฺยานโยนิ-เปต ติวิสัย-มนุษย์-และ-เทพ] ดังกล่าวนี้ เป็นเรื่อง (๑) การใช้เหตุผล และ (๒) ความเข้าใจที่ถูกต้อง อันเป็นไป ตามหลักปรัชญาสมุปบาท [อิทัปปัจจยตา-ปัจจยการ-ตลตา] ที่สัมปยุตต์ด้วย (๑) ปุพเพนิวาสานุสติ กับ (๒) จุคฺคูปปาตญาณ-ทิพพจักขุ ที่เรียกว่า “วิชา” คือ ความรู้แจ้ง-ความรู้วิเศษ หรือ “อภิญญา” คือ ความรู้ยิ่ง- ความรู้ยิ่งยวด-ความรู้ชัด อันเกิดจากการเจริญฌานสมาธิบรรลุนั่นต่าง ๆ ได้แล้ว คือ จิตบริสุทธิ์ปราศจาก นิเวรณ [จิตประภัสสร] รวมทั้ง “ศรัทธา ๕” ที่เป็นปัญญาพื้นฐานแห่งการปฏิบัติธรรมมาก่อนด้วย ได้แก่

- (๑) “กัมมสังกัธธา” คือ เชื่อกรรม เชื่อการกระทำ
- (๒) “วิปากสังกัธธา” คือ เชื่อผลของกรรม
- (๓) “กัมมัสสกตาสังกัธธา” คือ เชื่อว่าสัตว์มีกรรมเป็นของตัว ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว
- (๔) “ตลาคคโพรสังกัธธา” คือ เชื่อปัญญาตรัสรู้ของพระตลาคค
- (๕) “รัตนัตถสังกัธธา” คือ เชื่อพระรัตนตรัย [พระพุทธ-พระธรรม-พระสงฆ์]
- (๖) “อาคมณสังกัธธา” เชื่อมั่นใจการบำเพ็ญสังฆบารมีของพระโพธิสัตว์
- (๗) “อริคมสังกัธธา” เชื่อมั่นการบรรลุตธรรมเป็นประจักษ์ของพรอริยบุคคล
- (๘) “โอกัปปนสังกัธธา” เชื่อหนักแน่นสนิทแน่วที่เห็นจริงในการปฏิบัติธรรมที่ก้าวหน้า
- (๙) “ปสาทสังกัธธา” เชื่อที่เป็นเพียงความเลื่อมใสจากการได้ยินได้ฟัง

ประการสำคัญ “ศรัทธา” ดังกล่าวนี้นี้ เรียกว่า “ปสาทะ” คือ ความเลื่อมใส หมายถึง “อธิโมกข์” ที่เกิดขึ้นในระหว่าง “สมถะกับวิปัสสนา” ในกรณีนี้ จะสังเกตได้ว่า ผู้ปฏิบัติธรรมนั่งสมาธิที่ไม่ได้ดำเนินตามคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เช่น พวกแก๊งเดียรฉัตรต่างๆ ก็จะเริ่มเกิดจิตฟุ้งซ่าน [ธัมมทัจจะ เนื่องจากวิปัสสนูปกิเลส ๑๐] สำคัญผิดในธรรมว่าตนเองได้บรรลุถึง “อุตรมานุสตรธรรม” แล้ว คือ “มรรค-ผล-นิพพาน” เพราะไม่เข้าใจถึงปัญญาเห็นนามรูปโดยไตรลักษณ์อย่างถูกวิธี [กลาปสัมมสนะ-สัมมสนญาณ] ที่สัมปยุตต์ด้วย “อริยมรรค” [อริยมรรคมีองค์ ๘-มัคคญาณ ๔-อริยสัจ ๔] การเจริญวิปัสสนาภาวนาไม่ผ่านในขั้นตอนนี้อย่างถูกต้อง ทำให้เป็นบ้าเสียสติได้ เรียกว่า “กระบวนการถอนหลังเข้าคลอง” [Regressive] ที่ไม่เป็นท่า ส่วนใหญ่ก็กลายเป็นหมอผีหรือร่างทรงไปตามประสาคนเบาปัญญา คุณภาพประกอบข้างล่าง

ภาพประกอบ ๑: ชั้นลำดับการเปรียบเทียบความก้าวหน้าในการปฏิบัติธรรม

ดังนั้น “กรรม” [สัญญาเจตนา ๖-กิเลสทั้งหลาย] แสดงบทบาทเป็นตัวชักนำให้เกิด “วิบาก” [บุญ-บาป-ฉาน] ที่ผู้ปฏิบัติธรรมสามารถวิวัฒนาการปัญหาไปสู่ “ความเป็นอริยบุคคล” ได้ เพราะใช้เหตุผลประกอบด้วยปัญญาอย่างเข้าใจตามพระสัทธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า [พวกที่เก่งเกินคำสอนของพระตถาคตส่วนใหญ่เปิดสำนักตำหนักร่างทรง เพราะไม่ประกอบด้วยปัญญา “โยนิโสมนสิการ” อย่างถูกขั้นตอน คำเตือน: ถ้าไปอินเดียอย่าไปแสดงตนเป็นร่างทรงในสังคมเขา ถือว่าทำผิดกฎหมายหมิ่นประมาทเทพเจ้าของเขาอย่างรุนแรง ถ้าเป็นสมัยยุโรปยุคมีตราศตวรรษที่ ๑๔ ก็ลงโทษด้วยการย่าง ปิ้ง หรือ เผาทั้งเป็น แล้วแต่อาการ ประเทศไทยอย่างมากไล่ออกจากหมู่บ้าน ให้ไปอยู่ที่อื่น เช่น พวกผีปอบ] สำหรับขั้นตอนที่ถูกต้องในการค้นหาความจริง [Scientific Discovery Procedures = Research Methodology] นั้น เป็นเรื่องสำคัญ ทำให้เดินไม่ผิดทาง และต้องเป็นขั้นตอนที่เป็นวิธีวิทยาศาสตร์ [พระพุทธศาสนาอยู่ในฐานะ ๓ อย่าง ได้แก่ (๑) ศาสนา (๒) ปรัชญา และ (๓) วิทยาศาสตร์] อย่างไรก็ตาม ปัญหาทางสังคมที่สำคัญยิ่งขาด คือ ชาวพุทธจะเข้าใจพระศาสนาของตนอย่างถูกต้องได้อย่างไร โดยเริ่มตั้งแต่เรื่อง “กรรม” อันเป็นบทพื้นฐานในการจะ

ก้าวสู่การปฏิบัติธรรมในขั้นสูงต่อไป ก็อย่าไปหวังพึ่งโรงเรียน วิทยาลัย หรือ มหาวิทยาลัย รวมทั้ง มหันต์ วิทยาลัย ให้มารับภาระหน้าที่ในการสอนพระศาสนา เพราะส่วนใหญ่ก็จะเป็นพวกไม่มีศานามากกว่า เพราะเรียนมากเกินไป จนพากันหลุดโลกออกสู่อวกาศไปแล้ว เรียกไม่กลับแน่นอน ไม่มีสัญญาแข่งกับ เมย์เดย์ [May Day] ให้ต้องห่วงอีก โดยสรุปแล้ว พ่อแม่หรือครอบครัวต้องพาลูกไปวัดที่ได้มาตรฐานที่เป็น พระพุทธศาสนาจริงๆ พิจารณาให้รอบคอบก่อนตัดสินใจพาญาติๆ ไปวัด อันตรายพอๆ กับไปสถานเริงรมย์ ยิ่งถ้ามีกรรมหนักมาด้วย แล้วจะช่วยซ้ำซ้อนเข้าไปอีก [ระวังพวกกะเทยมาบวชในนั้นด้วยเป็นภัยต่อกุลบุตร] เพราะฉะนั้น จึงอยากแนะนำให้ศึกษาธรรมะให้ดีก่อน ศึกษาภูมิหลังพระศาสนาอย่างถูกต้อง จนรู้ว่าพวกนี้ ไม่ใช่พุทธ เป็นพวกเดียรถีย์ หรือท่านเหล่านั้นเป็นพระอรียสาวกของพระพุทธเจ้าจริงๆ ก็อย่าไปคิด หาน้ำบ่อหน้า จะลำบากภายหลัง อาจถึงขั้นเป็นกรรมทำให้เสียกำลังใจในการปฏิบัติธรรมไปเสียเปล่าๆ เพราะสมัยนี้ วัดจะเป็นบ้าน และบ้านจะเป็นวัด ไม่เชื่อลองศึกษาวิจัยดูเองก็ได้ ข้อสังเกตอีกอย่างหนึ่ง พวกมีการศึกษาสูงๆ ไม่ค่อยไปวัด เพราะคุยกับพระไม่รู้เรื่องทั้ง ๒ ฝ่าย ถ้าไม่ใช่พระเถระผู้ใหญ่ [อภิญา ๖] ก็จะ คำราบพวกกิเลสหนาไม่อยู่ เพราะมี “กรรมหนัก” [ครุกรรม = กรรมหนักทั้งที่เป็นกุศลและอกุศล ในฝ่าย กุศลครุกรรม ได้แก่ ฌานสมาบัติ น้อยมากที่จะได้เช่นนี้ ในฝ่ายอกุศลครุกรรม ได้แก่ อนันตริยกรรม หรือ เป็นโจรมาก่อน หรือกำลังทำชั่วอยู่ กรรมนี้ให้ผลก่อนกรรมอื่นเหมือนคนอยู่บนที่สูงเอาวัตถุต่างๆ ทิ้งลงมา อย่างไหนหนักที่สุด อย่างนั้นถึงพื้นก่อน] แต่อย่างไรก็ตาม ชาวพุทธทั้งหลาย มีหน้าที่ในการสืบทอดพระ ศาสนาให้ยั่งยืนต่อไปในกาลข้างหน้า จะทุกข์ยากจน จะสุขร่ำรวย ก็อย่าลืมนำรุงพระศาสนาในทางที่ถูกวิธี อย่าไปปรารถนาเขียนชื่อติดตามวัดลายเป็นตุ๊กแก ที่พุทธศาสนสถานที่ตรัสรู้ของพระพุทธเจ้าในอินเดียไม่เห็น มีใครเขียนชื่อไว้เลย กลองจัญไรไม่มีมันดั่งขึ้นเอง ฉะนั้น การกระทำในทุกวาระจิตทุกขณะจิตนั้น ถือเป็น เรื่อง “กิเลส-กรรม-วิบาก” ของคนทั้งสิ้น แม้แต่หายใจทิ้ง ก็เป็นการสร้างกรรมเช่นกัน เอาลมหายใจมาเป็น สมภา ก็เป็นการสร้างกรรมเช่นกัน นั่งคิดเล่นๆ ก็เป็นการสร้างกรรมเช่นกัน ตายก็เป็นการสร้างกรรมเช่นกัน แม้แต่กำลังอ่านบทความนี้อยู่ ก็เป็นการสร้างกุศลกรรมให้กับตนเองเช่นกัน.

